

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY

NO. 11075

VOT TAYLER

V. A. Petrushevskii

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

פאָפּולער-וויסנשאַפּטלעכע ביבליאָטעק

וו. א. פעטרושעווסקי

וואָט טיילער

(געשיכטע פון פויעריס-באָועגונג אין ענגלאַנד)

ייִדיש — כ. ליומקיס

№ 35

קאָאָפּעראַטיווער פאַרלאַג „קולטור-ליגע“

קיעוו—1929

די בריקאונג איז פארענדיגט אין
דעם 17טן יולי 1942. די
פאמיליע איז געווארן
געפירט צו דעם
קאנצענטראציע לאגער אין
טרעבלינקה.

מעלוכע - טרעסט "קיעוו - דרוק"
2-טע דרוקעריי, וואַרשע 42
באשט. 3622. געררוקט — 3000
4 בויגן. אַקרליט 1258.

I. לייב-פויעררים

בעייס דער אָקטיאבער-רעוואָליוציע האָבן די ארבעטער און פויעררים איבערגענומען די מאכט אין זייערע פעסטע הענט. דאָס פויערטום האָט באקומען „די גאנצע ערד און די גאנצע פריי-הייט“.

אין מירעוו-איראָפּע האָט זיך דער קאָמף פון די פויעררים פאר ערד קלאל נאָך ניט פארענדיקט. לאנג איז נאָך דאָרט דער וועג, וואָס פירט פון אונטערדריקונג, דאכקעס און גויט צו פריי-הייט, גלייכהייט און אזאט פויעריש לעבן. אסאך קאָרבאַנעס זיי-נען שוין אויסגעלייגט אף דעמדאָזיקן וועג.

פויערישע אופשטאנדן הייבן זיך איינגטלעך אָן פון יענער צייט, ווען ס'איז אופגעקומען פריוואט-אייגנטום אף ערד, פון זינט דער פויער האָט אָנגעהויבן ארבעטן אף דער נאכלע, וואָס מע האָט בא אים צוגענומען, און איז צוליב דעם אריינגעפאלן אין קנעכטשאפט. אין ענגלאנד האָט זיך דער באפרייונג-קאמף פון די פויעררים קעגן די פריצים אָנגעהויבן נאָך העכער פינף הונט-דערט יאָר צוריק.

איצט איז ענגלאנד א לאנד פון אינדוסטריע און האנדל. בלויז א קליינער טייל פון דער ארבעטנדיקער באפעלקערונג וויינט אין דערפער און פארנעמט זיך מיט ערדארבעט. מיליאָנען פראָלעטא-ריער פילן אָן צענדליקער שטעט, וואָס זיינען איינגעהילט אין רויך פון פאבריק-קוימענס, ארבעטן אין שאכטעס און גרובנס, אין פאבריקן און זאוואָדן. מיט זייער שווערער מי ווערט געשאפן

דאָס קאָלאָסאלע אשרעט פון דער ענגלישער בורזשואזיע, וואָס פירט אָן מיט דער מעלוכע און נעמט אריין אין איר קלעם פאר-שידענע לענדער אין אלע טיילן פון דער וועלט.

דער ענגלישער האנדל-פלאַט שפּרייזט אום איבער ווייטע יאמען. ענגלישע סכּוירעס ווערן פארשפּרייט אין אלע מעדינעס און אויסגעטוישט אף סכּוירעס פון פרעמדע לענדער.

מיט זעקס הונדערט יאָר צוריק איז אָפּער ענגלאנד געווען ניט קיין גרויס לאנד, און דערצו א לאנד פון ערדארבעט. איר אינדוסטריע און האנדל מיט פרעמדע מעדינעס האָט זיך ערשט נאָר-וואָס געהאט אָנגעהויבן. ווייניק האָט זי פארמאָגט שטעט, וואָס זאָלן זיין באזעצט מיט באלמעלאַכעס און הענדלער. די מערהייט באפעלקערונג—דאָס פויערטום—האָט געלעבט פון לאנדווירטשאפט.

געוויינט האָבן זיי דערפּערווייז, פונקט ווי בא אונדז אין רוס-לאנד.

איבער ביידע זייטן דאָרפישע גאסן האָבן זיך געצויגן כאט-קעט מיט טויקן, שפּייכלערס, שטאלן און אנדערע ווירטשאפט-געביידעס.

הארט בא די דערפער איז געלעגן די אקערערד, צעטיילט אף דריי פעלדער: איינס פאר ווייץ אָדער קאָרן, דאָס צווייטע פאר האָפּער אָדער גערשטן, דאָס דריטע — אין שמיטע פארלאָזט.

בלויז א קליינער טייל פויערים זיינען געווען פרייע מענטשן. די איבעריקע זיינען געווען לייבקנעכט. קימאט די גאנצע ערד האָט געקערט צו די פריצים און צו די גייסטלעכע.

די גייסטלעכע האָבן פארמאָגט א דריטכילעק פון דער גאנ-צער ערד אין ענגלאנד. טויזנטער העקטאר ערד זיינען געווען בא די מאָנאסטירן און בא די בישופן אין די הענט. די ווירטשאפט האָט זיך אף איין און דעמוזעלבן אויפן געפירט סיי

אף דער קלויסטערישער, סײַ אף דער מאַנאסטירישער און סײַ
אף דער פריזישער ערד.
אין די פריזישע מאיאָנטקעס האָבן זיך די פעלדער געטיילט
אף צוויי טיילן: די פריזישע אקערערד און די פויערישע
נאכלעס.

פאר באנוצן זיך מיט דער נאכלע האָבן די פויערים אויט-
געפילט פארן פאָרעץ געוויסע היסכײַוועסן, אָדער זיי האָבן אים
אָפגעארבעט פאַנשטשינע, אָדער געצאָלט ראטע.

יעדער הויף האָט געדארפט שיקן אַפן פאָרעצס פעלד איין
ארבעטער אף פאַנשטשינע אף א 2-3 טעג אין דער וואָך. בע-
שאסן ארבעטסעוואָן פלעג מען אפידע ארבעטן א גאַנצע וואָך.
אמאָל אָבער פלעג מען פאַרבייטן די וואָך-פאַנשטשינע אף אר-
בעט פונעם שטיק: די פויערים האָבן געדארפט מיט זייער פיך

און אינווענטאר צעאקערן, פארבאָראַנעווען און פארזייען א גע-
וויסן טייל פריצישע ערד, צונויפנעמען דערפון דאָס ברויט און
עס אראָפּפירן פון פעלד אין שנייער אריין.

דריי מאָל אין יאָר, הארבסט און פּרילינג בעייסן אקערן און
זומער בעייסן שנידן, פלעגן אלע פויערים גאנצע דערפערזיינ
ארויסגיין אף דער פריצישער ארבעט.

דערביי האָט מען פון יעדער הויף געדארפט שיקן דעם בעסטן
ארבעטער און אלע אקערס מיטן שפאן. די פויערים, וואָס האָבן
קיין פּערד ניט געהאט, האָבן געשטעלט פארקנס, געגראָבן קאנא-
וועס, אָדער אנדערע מינים ארבעט געטון.

אויסער פאנשטשינע און אָט אַזעלכערליי „געזעלשאפטלעכע
אקציעס“ פלעג מען נאָך אף די פויערים ארופלייגן שטייער מיט
געלט און מיט קאָלערליי „מאטאַנעס“: אויפעס, פוטער, יאַגדעס.
מיט געלט צי מיט פּראָדוקטן פלעג מען צאָלן דעם פּאַרעץ פאר
באנוצן זיך מיט פארשיידענע לאַנדגיטער: פאר פיטערן שאָף און
ציגן, פארן רעכט צו קלייבן צווייגן און ברוכהאָלץ אין וואלד.

דער לייבפויער האָט ניט געטאַרט אוועקגיין פון זיין ערד.
אַבער דער פּאַרעץ האָט אויך ניט געהאט קיין רעכט אראָפּצו-
טרעבן דעם פויער פון זיין ערד, קאָלומאן יענער האָט פינקטלעך
אויסגעפילט זיינע פּליכטן.

דאָס גאנצע פארמעגן דעם פויערס האָט זיך גערעכנט פארן
פּאַרעצס אייגנטום. אז א פויער איז געשטאַרבן, האָט דער פּאַרעץ
אים געיאַרשנט.

אזא מינעג איז פון קאדמוינים געווען, אז דער פּאַרעץ
פלעג צונעמען די בעסטע זאָך פונעם פויערס פארמעגן,
דאָס בעסטע שטיקל פּיך. די ערד-נאכלע פלעג, עמעס, איבער-
גיין צום פארשטאַרבענעם זון, אַבער דער פּאַרעץ האָט גענומען
דערפאר אָפּצאָל.

די פויערים האָבן געלעבט און געבאלעבאטעוועט געמיינר-
שאפטלעך.

די גאנצע אקערערד פון אלע דריי מינים פעלדער האָט זיך געטיילט אף קאָנען און יעדער קאָן אף פאסן, לויט דער צאָל הויפן. יעדער הויף האָט באקומען אויסגעטיילטע פאסן ערד אין אלע קאָנען, קעדיי אלע זאָלן באקומען גלייכווערטע כאלאָקים. דאָס גאנצע דאָרף איז געווען געבונדן מיט אן אלגעמיינעם פארווייסיידער.

די לאַנקעס האָט מען אויך געטיילט פאסנווייז, לויטן כוילעק, וואָס יעדער הויף האָט געהאט אין דער געזעלשאפטלעכער אקער-ערד.

די געמיינדשאַט-אָרדענונגען זיינען אופגעקומען נאָך דאן, ווען די פויערים זיינען פריי געווען. זי איז אָבער געבליבן אומגעריירט אויך אין דער צייט פון לייב-אייגנטום און איז געווען אָבליגאטאָ-ריש אויך פארן פאָרעץ.

סייז געווען איינגעשטעלט א מינעג פון קאדמוינים, וויפל שאָף און רינדער מעג דער פאָרעץ ארוישיקן אפן פיטערפלאץ פון דער געמיינדע, וויפל וואלד קאָן דער פאָרעץ פארנעמען אף קאָרטשעווען.

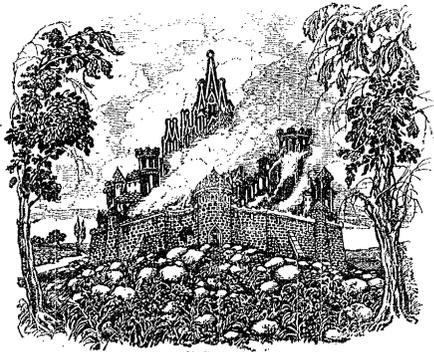
די פריזישע אקערערד איז געלעגן א פאס איבער א פאס מיט דער פויערישער, זי איז געווען אריינגעצויגן אינעם אלגע-מיינעם פארווייסיידער. נאָכן שניט האָט מען ארויסגעלאָזט פאסען זיך דאָס פֿיך סיי אף דער פריזישער, סיי אף דער פויערישער ערד.

די באצוינגען צווישן די פריצים מיט די לייב-פויערים זיינען אין ענגלאנד גיט געווען באזונדערס שטרענג. דער גרעסטער שע-טעך ערד איז געווען פא די פויערים אין באנוץ. זיי זיינען אויך געווען די באלעבאטים איבערן פֿיך, וואָס איז נייטיק געווען אף צו באארבעטן די פעלדער. דער פויער האָט אויך פארמאָגט קליינ-פֿיך: כאווירים, ציגן, שאָף.

דאָס באלעבאטישקייט פון א מיטעלן פויער האָט באטראָפן א ויבל פֿינף הונדערט אף אונדזער געלט.

די שטייער-פליכטן, וואָס זײַנען אַרופגעלייגט געווען אָף דער
פּויערישער ערד, זײַנען פּינקטלעך אײַנגעשטעלט געווען לויט
דער טראַדיציע.

אויב דער פּאַרעץ האָט געוואָלט ברעכן דעם מינעג, האָט
דער פּויער געקאָנט אײַנגעבן אָף אים אין געריכט.
דערבײַ איז צו יענער צײַט אין ענגלאַנד געבליבן אסאך מער
פּרײַע פּויערים, אײַדער אין אַנדערע לענדער פּון אײראָפּע.

II. אָנהייב פֿון פֿויעריים-באפרייִונג

די פֿויעריים-באפרייִונג האָט זיך אין ענגלאַנד אָנגעהויבן פֿריִער
ער איידער אין אנדערע לענדער. נאָר, באפרייִענדיק די פֿויעריים
פֿון לייבקנעכטשאפט, האָבן די פֿריצים זיך געפליסעט באפרייִען
זיי אויך פֿון דער ערד, צונעמען בא זיי די נאכלעס זייערע. בא-
גלייך מיט דער באפרייִונג פֿון די פֿויעריים איז פֿאַרגעקומען אויך
דאָס אראָפּזעצן זיי פֿון דער ערד.

אָנגעהויבן האָט זיך די באפרייִונג און דאָס אָפּנעמען די ערד
אדאנק די שינוים, וואָס זיינען פֿאַרגעקומען אין דער ווירטשאפט.
אין יענער צייט איז דער האנדל נאָך ניט געווען אנטוויקלט.
די פֿריצים, וואָס האָבן געלעבט פֿון פּאַנשטשינע און פֿון פֿויע-
רישע ראַטעס, האָבן ניט געהאט ווהין אהינצוטון דאָס מוירטעס
פֿון זייער ווירטשאפט. דער פֿאַרעץ האָט ניט געהאט צוליב וואָס
באזונדערס דריקן דעם פֿויער, פֿאַדערן פֿון אים מער ברויט און
אנדערע לאנדווירטשאפטלעכע פּראָדוקטן, איידער ס'האָט פּאַר-
לאנגט דער געברויך פֿון זיין פּאַמיליע און פֿון זיינע הויף-
מענטשן.

אנדערש איז געוואָרן דעמאָלט, ווען ס'האָט זיך אָנגעהויבן
פּאַרגרעסערן די שטאָט-באפעלקערונג, ווען ס'האָט אָנגעהויבן
וואקסן דער האנדל.

די גוטבאזיצער האָבן אָנגעהויבן אויסברענגען די פּראָדוקטן
פֿון זייער ווירטשאפט אף די מאַרקן: ברויט — אין די שטעט,
וואָל — קיין אויסלאַנד.

די פריצים פלייסן זיך צו פארגרעסערן די פראדוקציע, וואָס גייט אפן מארק. זיי פארברייטערן די אקערערד און די פיצוכט. זיי פאראקערן די גאנצע פרייע ערד, אלע וויסטע פלעצער, זיי ברעכן די איינגעשטעלטע מינאָגים פון דער געמיינדע, זיי פאר- צוימען זייערע פעלדער, קעדיי אויסצוטיילן זיך פונעם אלגעמיינעם פארזייסיידער, פארכאפן די גיטער פון דער געמיינדע, נעמען צו בא די פויערים די פיטערפלעצער. זיי „גלייכן אויס“ זייערע נאכלעס אפן כעשבן פון דער שכינישער פויערי- שער ערד און טרייבן אראָפּ די פויערים פון זייערע נאכ- לעס.

די ערד באקומט פון איצט אָן פארן פאַרעץ א באזונדער ווערט. ער איז גערן פאַטער צו ווערן פונעם לייבפויער מיט זיין פאַנטשטינע. די ארבעט פונעם לייבפויער שטערט אים ריך צו ווערן. אים לוינט איצט בעסער דינגען ארבעטער פון דער זייט, איידער באנוצן זיך מיט פאנטשטינע און איבערלאָזן די טייע- רע ערד בא די פויערים אין די הענט.

דאָס ראָוו פריצים, וואָס פירן זייער ווירטשאפט פארן מארק, באשליסן צו באפרייען זיך פון די פויערים, צולאקענען זייער ערד און איבערגיין צו פרייגעדונגענער ארבעט — דינגען צו זיך אף ארבעט טאקע די פרייערדיקע אייגענע פויערים. אפילע פרייער נאָך פלעגן די פריצים בעשאסן ברען פון ארבעטסעזאָן זיך ניט קאָנען באגיין מיט דער „געזעלשאפטלעכער הילף“ פון זייערע לייב-אייגענע פויערים. זיי פלעגן נאָך מוזן צודינגען אר- בעטער פון דער זייט אף צו העלפן די לייבקעכט בעשאסן אקערן אָדער אין שניט-צייט. דאָס זיינען געווען סיי פרייגע- לאָזענע פויערים, וואָס האָבן אָנגעווירן זייער אייגענע ערד, סיי שטאַטישע באלמעלאַכעס, וואָס פלעגן בעשאסן ארבעטסעזאָן אוועקלאָזן זיך פון שטאַט אין די נאָענטסטע גיטער זוכן א זיי- טיק פארדינסטל, אָדער גאָר פויערים פון די שכינישע מאיאָנט- קעס, וואָס זיינען געווען באלאָנים אף א גוטער לויך.

יאָגנדיק זיך נאָך אַרבעט־הענט, פלעגן די פריצים אָפֿט בע־
 שאַסן אַרבעט־סעזאָן אַריבערנארן פּויערים איינער באַם אנדערן.
 די פּויערים האָבן גערן געוואָרפֿן די פּאַנשטשינע־אַרבעט און
 פלעגן זיך פּאַרדינגען פּאַר אַ גוטן לויך צום שכינישן פּאַרעץ, און
 פּאַר זיך פלעגן זיי שטעלן אַפּ פּאַנשטשינע און אנדער אַרבעטער.
 די פּריצים פלעגן אָפֿט קומען צו און אויסגלייך מיט זייערע
 פּויערים: דער פּויער פלעג אָפּצאָלן דעם פּאַרעץ דעם לויך פּאַר
 דעם כּיילעק פּאַנשטשינע־אַרבעט, וואָס ער איז מעכועוו געווען
 אויסצופילן, קעדיי יענער זאָל קענען דינגען און אנדער אַר־
 בעטער.

דאָס ראָוו פּריצים פלעגן אַריבערפירן די לייבפּויערים פון
 פּאַנשטשינע־אַרבעט אַף געלט־ראַטע, קעדיי צו האָבן געלט אַף
 דינגען אַרבעטער. מע פלעג אויסרעכענען, וואָס קאָסט און אַרבעט־
 טאָג, דעם טאָג־לויך האָט מען געקייפֿלט אַף דער זאָל אַרבעט־
 טעג אין יאָר, האָט זיך באַקומען דער יאָר־לויך. מע פלעג אויך
 איבערפירן אַף געלט די נאַטור־ראַטעס: קערנער, פלייש, פּוטער.
 דידאָזיקע שינוים האָבן געלוינט אויך פּאַר די פּויערים. באַ־
 פּרייט זיך פּאַר געלט פון יעדערליי אַרבעט אפּן פּאַרעץ, זיינען
 די פּויערים געוואָרן אַרענדאַטאָרן פון דער פּריצישער ערד.

מערסטנטייל האָבן די פּויערים געשלאָסן מיט די גוטבאַזיצער
 שריפּטלעכע אָפּמאַכן. לויטן דאָזיקן אָפּמאַך פלעג די ערד אָפּגע־
 געבן ווערן דעם פּויער אין באַנוץ אַף צייט זיין לעבן אָדער
 דריי לעבנס: דעם פּויערס, וואָס האָט געשלאָסן דעם אָפּמאַך,
 זיין זונס און זיין אייניקלס. אָדער די ערד פלעג אָפּגעגעבן ווערן
 אַף „אייביקע צייטן“, ד.ה. דער פּויער איז געוואָרן און אַרענדאַ־
 טאָר מיט יערושע־רעכט.

פּרינגעלאָזן די לייבפּויערים, האָט דער פּאַרעץ זיי דאָך ניט
 געגעבן קיין פּולע פּרייהייט. צוליב דעם, אז דער פּויער זאָל זיין
 צוגעבונדן צום מאַיאָנטעק און אז דער פּאַרעץ זאָל שטענדיק
 האָבן פּאַר זיך גרייטע אַרבעטער, פלעג ער אַריינשטעלן אין

אָפּמאָך אזא פּונקט: „אויב מיר (פּויעריס) לאָזן איבער זעם מאיאָנ-
טעק, בלייבט דאן איבער די גאנצע ערד אונדזערע פארן פּאַרעץ“.
אזא היסכיוועס האָבן די פּויעריס ארויסגעגעבן ניט נאָר פאר זיך,
נאָר אויך פאר זייערע קינדער און קינדסקינדער.
דער פּויער האָט זיך אויך געקאָנט צונויפריידן מיטן פּאַרעץ,
ארענדירן בא אים די ערד אויך אָף א קורצער צייט. דערנאָך
האָבן ביידע צדאָדים געקאָנט זיך פאנאנדערגיין.
אויב דער פּויער האָט אריינגעטראָגן מיטאמאָל א גרויסע
סומע געלט, האָט ער זיך געקענט אויסקויפן אינגאנצן,
דאָס הייסט, אויסקויפן די ערד, וואָס ער איז אָף איר געזעסן,
און ווערן א פּרייער אייגנטימער פון זיין אייגענער נאכלע.
די פּויעריס באַפּרונג איז פּאַרגעקומען ניט מיטאמאָל,
נאָר בעהאדראָגע. לעכאטכילע האָט מען באַפּרייט באזונדערע
פּויעריס, דערנאָך האָט מען אָנגעהויבן באַפּרייען גאנצע דערפער.
אין אייניקע ערטער האָט מען די שטייער-פּליכטן אָפּגעשאפט
בלויז טיילווייז, אין אנדערע—אינגאנצן. אזוי האָבן זיך אין דאָרף
באוויזן נייע קלאסן באַנאַנד מיט די ליבפּויעריס—פּרייע ארענ-
דאטאָרן און פּרייע דאָרפישע ארבעטער, און אויך א נייע אָרדע-
נונג—דאָס דינגען פּרייע ארבעטער.
אין דערזעלבער צייט פארשטארקט זיך דער קאמף פון דער
דאָרפישער ארבעטנדיקער באַפעלקערונג מיט די פּריצים, מיטן
אדל-קלאס.
אין דער מיט פון xiv יאָרהונדערט קומען אין ענגלאנד פּאַר
צווישן די פּויעריס און פעלד-ארבעטער גרויסע אומרוען, זיי צע-
פלאקערן זיך אין א גראנדעזער סרייע, אין א פּאַלקס-אופשטאַנד,
וואָס טרייסלט אוף דאָס גאנצע לעבן פון דער מעלכע.
פּאַרגעקומען איז עס דערפאר, וואָס די גוטבאזיצער, די פּרי-
צים האָבן זיך ווידער געפרוּווט פארקנעכטן די פּויעריס, אָנטון
אָף זיי דעם יאָך פון אסאך אן ערגערער קנעכטשאַפט איידער
די אמאָליקע ליבברעכט.

III. די פריצים ווילן ווידער פארקנעכטן די פויערים

אין 1348 יאָר איז פון אַזוי קיין אייראָפּע אָנגעקומען א שרעק־לעכער גאסט: „דער שווארצער טויט“ אָדער די פעסט. ס'איז ניט געווען קיין איין לאנד אין אייראָפּע, וואָס האָט אויסגעמיטן די־דאָזיקע שרעקלעכע מאַגייפע. זי האָט געשניטן מענטשן אין שטעט און אין דערפער. מע האָט פארלאָזט די הויזער, מע איז אנטלאָפן אין די בערג, אין די וועלדער, קעדיי צו ראטעווען זיך פון טויט. אין אייניקע ערטער איז געבליבן לעבן ניט מער ווי א צענטכילעק פון דער באפעלקערונג.

פון אייראָפּע האָט זיך די מאַגייפע אריבערגעקליבן קיין ענג־לאנד. 14 כאַדאָשים האָט זי געווילדעוועט אין לאנד און פאר־טיליקט העכער א העלפט פון דער באפעלקערונג. לויט ווי ס'דער־ציילן מענטשן פון יענער צייט, וועלכע האָבן באשריבן דעמדאָ־זיקן כורבן, האָט מער פון אלעמען געליטן פון דער פעסט דער פראָסטער אוילעם, — פויערים און באלמעלאַכעס, סאמע די גע־זונטסטע און שטארקסטע פון זיי. אסאך דערפער זיינען אינגאַנצן פוסט געוואָרן. שאָף און רינדער האָבן אומגעבלאָנקעט איבער די פעלדער אָן פאסטעכער. געבליבן אָן א אפזיכט, זיינען זיי מאסנ־ווייז אומגעקומען.

„די האכנאָסע האָט זיך אָפגעשטעלט, די ערד איז געבליבן ניט באארבעט“, — קלאָגן זיך די פריצים און די גייסטלעכע. — „די ערבאזיצער האָבן ניט געהאט בא וועמען צו נעמען קיין ראטע

און קיין ארענדע פאר דער ערד, ווייל אין אסאך גיטער זינען אלע קימאט אויסגעשטאָרפן: אי די ליב־פּויערים, אי די ארענ־דאטאָרן. די גיטער, וווּ די ווירטשאפט האָט זיך געפירט דורך געדונגענע ארבעטער, זינען געבליבן פארלאָזט. אומזיסט איז די מי צו געפינען ארבעטער פאר א פריזישער ווירטשאפט.

„דער מאנגל אין ארבעטער איז געווען אזוי גרויס, אז א דריט־כײלעך ערד אינעם גאנצן קעניגרייך איז געבליבן ניט באאר־בעט“.

„אזא נויט אין ארבעטער־הענט אף אלע מינים ארבעט האָט אין אמאָליקע צײַטן זיך גאָר קיינער ניט געקענט פאַרשטעלן“.

קיינער האָט ניט געוואוסט וואָס צו טון. מע האָט געמוזט שיקן צום אקער און צום שפאן פרויען און קינדער.

די פריצים האָבן זיך ביטער געקלאָגט דערוף, וואָס די לאנדווירטשאפטלעכע ארבעטער האָבן אופגעהויבן דעם לויך פאר זייער ארבעט. זיי האָבן ניט אנדערש גערופן די ארבעטער, ווי „פרעכע, נידערטרעכטיקע, זשעדנע לײַט“.

אין הארבסט, וואָס נאָך דער פעסט, „האָט מען ניט געקענט געפינען קיין שניטער פאר ווייניקער פון זעקס פענס א טאָג און קיין קאָסער פאר ווייניקער פון צוועלף פענס, דערצו האָט מען זיי נאָך געדארפט האָדעווען!“ — טײַנען אופגעבראכט די גוטבאזיצער. — „אין פיל ערטער איז דאָס ברויט אומגעקומען אף די פעלדער, ווייל ס'איז ניט געווען ווער ס'זאָל עס צונופנעמען. די אַרבעטער, באל־מעלאַכעס און הויז־דינער זינען פון יענער צײַט אָן געוואָרן כײַטער און פאלשער ווי געוויינלעך“.

יענע גוטבאזיצער, וואָס בא זיי זינען נאָך פארבליבן פויערים אף פאנשטשינע, האָבן איבערגעפירט זיי אף א גרינגער ראטע, קעדיי די פויערים זאָלן אינגאנצן ניט פארלאָזן די ערד.

פון די ראטע־צאָלער און פון די ארענדאטאָרן האָט מען אראַפֿ־געוואָרפן האלב געצאָלטס, אבי זיי זאָלן כאָטש בלייבן אף די ערטער. אינט האָט מען מוירע געהאט, אז צוליב דעם מאנגל

אין ארבעטער-הענט און מאכמעס דעם אלגעמיינעם יארקעס זאָלן
זיי אינגאנצן ניט אוועקגיין.

דאָס פארלאָזנקייט אין דער לאנדווירטשאפט, די יערידע אין
דער אינדוסטריע האָבן ארויסגערופן א יארקעס אף ברויט און
אך די נייטיקסטע לעבנס-פראָדוקטן. אין די שטעט האָבן די
הענדלער אופגעהויבן די פרייזן אף שפּיז-פראָדוקטן אף 5-6
מאָל אזויפיל. די ארבעטער האָבן ניט געקענט לעבן אף דער
אמאָליקער לויין און באנוגענען זיך מיט די פריערדיקע פרייזן.
ארבעטער-הענט זיינען טייערער געוואָרן סײַ אין שטאָט, סײַ אין
דאָרף. די שטאָטישע באלמעלאַכעס האָבן אויך געפאָדערט א
העכער געצאָלטס.

די פרייזים, וואָס האָבן זיך שטארק גענייטיקט אין ארבעטער-
הענט, זיינען דאָך ניט אימשטאנד געווען יעדערער באזונדער
צווינגען די ארבעטער צו ארבעטן אף די פריערדיקע באדינ-
גונגען. האָבן זיי באשלאָסן פארקנעכטן די ארבעטער און פויערים
דורך נייע צוואנג-געזעצן.

אין ענגלאנד איז די מעלוכע-מאכט געווען בא די פרייזים
אין די הענט. געהערשט האָט איבערן לאנד א קעניג, אָבער זיין
מאכט איז געווען באגרענעצט דורך די „פאָרנעמע לײט“ — די
„לאָרדן“, ד. ה. די גרעסטע ערדבאזיצער. די לאָרדן האָבן מיט
זיך פאָרגעשטעלט א קאָלאָסאלע קראפט אין דער מעלוכע. אין
זייערע מאיאָנטקעס האָבן זיי געהערשט איבער דער באפעלקערונג
פונקט ווי קעניגן. אָן דעם העסקעם פון לאָרד האָט דער קעניג
ניט געקענט באקומען קיין איין גראָשן צינש, ניט געקענט נעמען
קיין איין מענטשן צו מיליטער-דינסט. דער קעניג האָט אויך ניט
געהאט קיין רעגולער מיליטער. אויב ער האָט זיך גענייטיקט אין
מיליטער, האָט ער עס צונויפגענומען דורך די לאָרדן.

ווען מע האָט געדארפט אָפשטעלן צינש און שטייער, ארויס-
געבן געזעצן, באשליסן פארשידענע מעלוכע-אינאָנים — האָט
מען צונויפגערופן דעם „גרויסן ראט פון קעניגרייך“, אָדער פאר-

לאמענט. דער קעניג איז מעכויעוו געווען איינלאדן אין פאר-
לאמענט, געבנדיק צו וויסן איטלעכן באזונדער, די גרעסטע ערד-
באזיצער — די לאָרדן און אויך די בישופן, „קעדיי אָנצונעמען
באשלוסן וועגן די אינאָנים פון דער מעלוכע און אן אייצע געבן
דעם קעניג“.

אויסער די לאָרדן און בישופן, וואָס זיינען פּערזענלעך ביי-
געזעסן אין פּאַרלאַמענט, האָט מען אויך אַרויסגערוּפן אויסדער-
וויילטע פון די מיטעלע און קליינע ערדבאזיצער פון יעדער
גראַפּטום (קרייז), און אויך פון די שטאַטישע סאַכריים. דער קע-
ניג און זיינע „מיניסטערן-ראַטגעבער“ האָבן באַדאַרפֿט אַרויס-
געבן אַזוינע געזעצן, וואָס דער פּאַרלאַמענט האָט געוואָלט.

אין פּאַרלאַמענט זיינען ניט געווען קיין פּאַרשטייער פון דער
אַרבעטער-באַפֿעלקערונג, פון די פּויערים, פון די שטאַטישע אָרעמע
מאַסן. קלאָר, אז מע פּלעג אַרויסגעבן אַזוינע געזעצן, וואָס די
פּריצים האָבן געוואָלט און וואָס האָבן פאַר זיי געלוינט. די דע-
גירונג פון קעניגרייך האָט אין אלע אירע טאַטן אויסגעפילט
דעם ווילן פון די פּריצים.

האָט טאַקע דער קעניג לויט דער פּאַדערונג פון די פּריצים
אַרויסגעגעבן נייע „קאַטאַרושנע“ געזעצן, וואָס האָבן געוואָלט
אָנטון א יאָך פון קנעכטשאַפֿט אַף דער אַרבעטנדיקער באַפֿעל-
קערונג.

דעם 18 יוני 1349 יאָר איז איבער אלע געגנטן צעשיקט גע-
וואָרן א קעניגלעכער באַפֿעל:

„פאַר דער צייט פון דער מאַגייפע זיינען אומגעקומען אַסאַך
מענטשן, מער פון אלץ — אַרבעטער און פּויערים. צווענדיק די
שווערע לאַגע פון די האַרן און די מינדערע צאָל דינער, האָבן
פיל זיך אָפּגעוואָגט צו גיין דינען ניט אַנדערש, סײַדן מע זאָל זיי
צאָלן זייער א הויכן לוינ, און אַנדערע האָבן זיך גאָר פירגענומען
אַרומגיין פּוּסט-און-פּאַס און בעטלען נעדאַוועס אַנשטאַט צו פאַר-
דינען זיך אפן לעבן מיט עפּעס אן אַרבעט“.

„האָט זיך דער קעניג וועגן דעמדאָזיקן איניען באַראָטן מיט די גייסטלעכע, מיט די פּאַרנעמע לייט און מיט אנדערע באַ- האַונטע מענטשן, און אין העסקעם מיט זייער איינשטימיקער מיינונג באַפוילט ער :

„יעדער מאַן און יעדער פרוי, פרייע אָדער ליב-מענטשן, געזינטע און גיט עלטער פון 60 יאָר, וואָס זינען גיט פארנומען מיט קיין האַנדל און מעלאַכע, וואָס פאַרמאָגן גיט קיין אייגענע מיטלען צום לעבן און קיין אייגענע ערד, און דינען גיט איינ- ערגעץ, — זינען מעכועווי זיך שטעלן דינען צו דעם, וואָס וועט זיי רופן, און פאַר א לוי, וואָס איז געצאָלט געוואָרן די לעצטע 5—6 יאָר. ווער ס'וועט זיך אָפּוואַגן, דעם וועט מען גלייך אַרעס טירן און אריינזעצן אין טפיסע.“

„טפיסע איז אָנגעגרייט פאַר יעדן שניטער, קאָסער, פאַר יעדער אנדער אַרבעטער, וואָס וועט פאַרלאָזן זיין באַלעבאָס פרייער פאַר דער אָפּגערעדטער צייט. ס'איז פאַרבאָטן דעם אייגנטימער צו געבן און דעם אַרבעטער צו פּאָדערן א העכער געצאָלטס פונעם געוויינלעכן לוי.“

„באַלמעלאַכעס: רויכוואַרגער, לעדער-אַרבעטער, שוּסטער, שניידער, קאָוואַלעס, טעסלערס, מויערער און אנדערע—איז פאַר- ווערט אונטער טפיסע-שטראַף צו נעמען פאַר זייער אַרבעט מער פונעם פריערדיקן געוויינלעכן געצאָלטס.“

דער באַפעל איז צעשיקט געוואָרן אומעטום. קיינער אָפּער האָט אים גיט אויסגעפילט, האַגאם ער האָט געדראָט מיט שטראַף און מיט טפיסע.

ווען ס'האָט זיך צונויפגעקליבן דער ערשטער, נאָך דער מאַ- גיפּע, פאַרלאַמענט, האָבן די פריצים זיך דאָרט געקלאָגט, אז די אַרבעטער און דינער ווילן גיט אַרבעטן אזוי ווי זיי האָבן אַמאָל געאַרבעט. די פריצים בעטן דעם קעניג, ער זאָל באַפוילן צו באַשטראַפן די אַרבעטער גיט בלויז מיט קנאַס, נאָר אויך מיט ליב-שטראַף.

דעמאָלט ווערט ארויסגעגעבן א נייער געזעץ וועגן ארבעטער:
„א באשטענדיקער ארבעטער אין א מאיאָנטעק — א שמייסער,
אקערמאן, פאסטער, כאזירים-טרענער, שטאל-אופזעער—דארף זיך
פארדינגען אף א יאָר אָדער אף אן אנדער טערמין, אָבער אין קיין
אויפן ניט אף טאָג-ארבעט. די ארבעטער, וואָס פארדינגען זיך
אף פעלד-ארבעט בעשאַס מע זאמלט דאָס ברויט און דאָס היי,
אָדער אף מעלייצען, דארפן באקומען נאָר דעם טאָג-לוי, וואָס
איז אָנגעוויזן אין געזעץ“.

„קיינער פון זיי טאָר זומער-צייט ניט אוועקגיין אף זיין
טיקע פארדינסטן פונעם דאָרף, ווו ער וווינט אום ווינטער, אויב
ער קאָן דאָרט געפינען ארבעט פאר דער עקזיסטירנדיקער פרייז“.
„שטאָטישע ארבעטער און באלמעלאַכעס איז אויך פארבאָטן
צו באקומען מער פונעם געזעצלעכן געצאָלטס“.

„ווער ס'איז אויווער אפן דאָזיקן געזעץ, ווערט אף אים
ארופגעלייגט צווייערליי שטראַפן: קנאס לעטיוועס דעם קעניג און
טפּיסע“.

אזוי ווי די ארבעטער פלעגן אָבער אנטלויפן פון זייערע
באלעבאטיס אין אנדערע קרייזן זוכן זיך בעסערע פארדינסטן,
דאָט מען באפוילן די ריכטער: „פארהאלטן די אנטרונענע און
אריינזעצן זיי אין טפּיסע“.

לויטן אורטייל פונעם ריכטער פלעג מען אויסברענען דעם
ארבעטער צי דעם באלמעלאַכע מיט א צעגדיטן אייזן א צייכן
אין שטערן.

אָבער ניט די טפּיסע, ווו מע פלעג פארשמידן די ארבעטער
אין קלעצער, ניט דאָס צייכענען זיי מיט צעגליטע אייזנס האָט
ניט געקענט זיי אָפּהאלטן פון קאמף מיט די באלעבאטיס.

די דאָרפישע ארבעטער אָרגאניזירן זיך אין פארבאָרגענע
פאָריינען און באשווערן זיך פאר קיין אויפן ניט פאָלגן דעם
געזעץ, פאָדערן פון די באלעבאטיס א העכערן לוי. זיי לויפן
אלץ פון די באלעבאטיס.

„די ארבעטער און די דינער, — קלאָגן זיך די פריצים, — אנט-
טלויפן פון איין גראפטום אינעם אנדערן. אייניקע פון זיי גייען
אוועק אין די גרויסע שטעט און ווערן באלמעלאַכעס, אנדערע
גייען אוועק אין אומבאקאנטע ערטער, צוליב דעם הויכן לויין,
וואָס מע צאָלט זיי דאָרטן. קיינמאָל זיצן זיי ניט אף איין אָרט.
מע קען צו זיי ניט אָנווענדן דעם געזעץ. פיל פון זיי ווערן רויבער.“
איינער א שריפטשטעלער פון די אדל־לייט שרייבט אזוי
וועגן דעמאָלטיקן פויער :

„גאָט אליין האָט געהייסן דעם ערדבאזיצער צו ארבעטן מיטן
שווייס און שאפן מיטלען פאר אונדזער כּוֹנע. קאָלומאן זיי האָבן
געארבעט, האָבן די פעלדער געגעבן שעפע. איצט איז דאָס ניטאָ.
ערדארבעטער איז איצט ווייניק. זיי ארבעטן שלעכט און זײַנען
זייער זשעדנע.“

„אזא מינעג איז איצט געוואָרן: איין פויער פאָדערט מער,
וויפל צוויי האָבן אמאָל באקומען, און פונעם אמאָליקן
פויער איז געווען מער נוצן ווי פון איצטיקע דריי. ווי ער
זאָל ניט בייגן פאר אייך דעם רוקן, האָט ער שטענדיק פאר-
באָרגן עפעס א בייזע מאכשאַווע. די ארבעטער ווילן מער בא
קיינעם ניט אָפּזײַן קיין גאנץ יאָר; זעלטן גיט זיך עמעצן אײַן
זיי אײַנהאלטן אף א כוידעש. היינט איז ער דאָ, מאָרגן איז ער
דאָרטן, היינט איז ער בא מיר, מאָרגן איז ער בא דיר.“

„דאָס איז שוין איינמאָל א פּאָליק: באדינגסטו עמעצן פון זיי
מיט קעסט און ער באזעצט זיך בא דיר אין שטוב, וועט ער דיר
באלד אָנהייבן איבערקלייבן מיטן עסן און מיטן טרינקען. געזאלצן
פלייש שאַדט אים, געקאָכט פלייש האָט ער ניט ליב. גיב אים
נאָר דאפּקע געבראָטנס, אַניט וועט ער דיר באלד זיך אָנהייבן
קרימען.“

„דאכט זיך, א קאפּנס א זון און אליין אויך א קאפּצן פון
געבוירן אָן, האָט ער דיר גאָר שטענדיק צו טון מיטן מאָגן, אקר-
ראט ווי עפעס אן איידעלער פּאַרעץ.“

„די געזעצן, וואָס מע גיט ארויס קעגן זיי, ברענגען גאָר קיין נוצן ניט. פאר אזעלכע פארשוניגען עקזיסטירן ניט קיין שום קלאַלים. ס'איז אזא צאַרע, וואָס מע קען קעגן איר גאַרניט ניט צוטראַכטן. ניט קיין מענטש איז עס, נאָר עפעס א מעגושעמ־דיקע בריע! קיין מענטשן האָט דאָס ניט ליב, און אין גאָט גלויבט עס ניט.“

„אויב מע וועט קעגן זיי ניט אָנווענדן קיין גערעכטיקע שטרענגע געזעצן, וועט פון די פריצים גאָר גיך ווערן טיל־טעל.“

אן אנדער שרייבער שרייבט אזוי וועגן די ארבעטער:
„זיי ריידן אלדאָסבייז אף גאָט, האָבן ניט קיין אָפּשיי פארן מענטשלעכן פארשטאנד און זידלען דעם קייסער מיטן גאנצן ראט זיינעם, דערפאר וואָס מע צווינגט זיי אָפּהיטן דעם געזעץ קעגן די ארבעטער.“

טיינענדיק און קלאַגנדיק זיך דערוף, וואָס די ארבעטער ווארפן זיך ניט אונטער דעם געזעץ, פלעגן די פריצים אליין אויווער זיין אפן געזעץ. זיי פלעגן איינער באם אנדערן, דורך א געהעכערטן לויך, אריבערנארן ארבעטער, אויסבאהאלטן זיי בא זיך.

אזוי האָבן געטון די גרויסע ערדבאזיצער, אזוי אויך די מאָנאסטירן, די גייסטלעכע.

די ערדבאזיצער פלעגן צוטראַכטן קאָלערליי האמצאָעס, אבי נאָר צו קריגן לאנדווירטשאפטלעכע ארבעטער. זיי פלייסן זיך מיט קאָלערליי מיטלען, גערעכטע און אומגערעכטע, אופצושטעלן די אמאָליקע פאנשטיינע. זיי צווינגען אומקערן זיך אין זייער מאיאָנ־טעק אזוינע פויערים, וואָס האָבן שוין לאנג זיך אויסגעקויפט פון פאנשטיינע און זיינען אוועקגעגאנגען ארבעטן אף דער זייט, אָדער וואָס האָבן אין נאָענטן קרייז גענומען ערד אין ארענדע. זיי ווענדן זיך צוליב דעם אין קעניגלעכן געריכט, דערווייזן זייערע רעכט, זיינען זיך סוימען אף דאָקומענטן.

די קעניגלעכע ריכטער און באאמטע גיבן אלעמאל ארויס באפעלן מע זאל צושטעלן אין א מאיאָנטעק פויערים, וואָס ווינען שוין פונלאנג אויסער די גרענעצן פונעם גוט, מע זאל ארעסטירן און שטראפירן טעסלער, שוסטער, שניידער — דער-פאר וואָס זיי פארנעמען זיך מיט זייערע מעלאַכעס אָן א דער-לויבעניש פונעם פאָרעץ.

די מיט גוואלד אומגעקערטע פויערים ווארפט-מען-צו א פאר-לאָזטע נאכלע.

מע נויט זיי ארבעטן אף פאנשטיניע, וואָס דער פויער, אָדער דער פאָטער צי דער זידע זיינער האָט זיך שוין לאנג פון איר אויסגעקויפט. פרייע פויערים ווערן ווידער פאר-וואנדלט אין לייבקעכט.

די פויערים פירן א קאמף פאר זייערע רעכט, זיי קלאָגן זיך אין קעניגלעכן געריכט אף די אָרטיקע ריכטער, פירן אָן א שיר לאָדענישן.

אָבער די אדוואָקאטן, די ריכטער, די באאמטע — זיינען אפן צאד פון די פריצים: די פויערים פארלירן דאָס לאָדעניש אין געריכט.

אייניקע פויערים ווארפן זיך אונטער די פריצים ביז א צייט און פארבאָרגן אין הארצן זייער סינע און האס; אנדערע, דרייט-טערע, זאָגן זיך אָפ אויסצופילן די ארבעט — זיי האלטן זיך פאר פרייע מענטשן.

אין פיל ערטער פארייניקן זיך די פויערים אין פארבאנדן, קעדיי צו געבן א ווידערשטאנד די פריצים מיט געווער אין די הענט, זיי דראָען די פריצים און זייערע מעשאָרסים מיט טויט.

די פריצים ווערן אומרויק. זיי קלאָגן זיך אין פארלאמענט אף די פויערים, טיינען, אז „זיי פארלירן און האָבן שוין אסאך פארלוירן האכנאָסע פון זייערע גיטער, וואָס ברענגט זיי צו א גרויסער יערידע“.

„אין פיל טיילן פון קעניגרייך שטייט די טווע ניט אראָפּגע-
 נומען און קומט אום. די פויערים קענען נאָך אופהייבן אן
 אופשטאנד קעגן זייערע הארן. מע מוז וואָס שנעלער אָנעמען
 געהעריקע מיטלען, אניט וועט זיין שלעכט. אויב ס'וועט
 זיך אריינרייסן זער סוינע (ענגלאנד האָט אין יענער צייט מיל-
 כאָמע געהאלטן מיט פראנקרייך), וועלן די פויערים צושטיין צו
 אים, קעדיי זיך נויקעם צו זיין אין די פריצים.“

IV. אָנהייב פֿון אופשטאנד

די פֿויעריס האָבן זיך געפונען אונטערן דרוק פֿון די פֿריצים און פֿון דער פֿריצישער מעלוכע-מאכט און געטראַגן אָף זיך דעם שווערן יאָך פֿון צינשן און שטייערן.

אומגעהייער גרויסע געלטן זיינען אויסגעבראכט געוואָרן אָף דער קריג מיט פֿראנקרײך, וואָס האָט זיך פֿארצויגן אָף צענדליקער יאָרן (די „הונדערטייאָריקע מילכאַמע“).

די מילכאַמע האָבן פֿירגעגעבן די פֿריצים און סאַכריס. ס׳האָט זיך זיי געגלוסט צונעמען ערד באַ פֿראנקרײך, פֿארכאפֿן רײַכע האַנדל־שטעט. צום סאַף פֿון דער מילכאַמע האָט ענגלאַנד געליטן גרויסע מאַפּאַלעס: די שטרעקעס, וואָס מע האָט געהאט פֿארכאפֿט באַ פֿראנקרײך, האָט מען צוריק אָפּגעגעבן, דער סײַנע האָט אָנגעמאכט גרויסע כורבוינעס אָף די ענגלישע ברעגן, פֿיל שיפֿן זיינען אומגעקומען, דער האַנדל איז אונטערגעריסן געוואָרן. די שטייערן זיינען געוואָקסן פֿון יאָר צו יאָר און ארויסגע־רופֿן אומצופֿרידנקייט באַ דער שטאַטישער און דאַרפֿישער באַ־פעלקערונג.

אופגעמאַנט האָט מען די שטייערן מיט גרויס אַכזאַריעס און אומרעכט. די ריכטער און באַאמטע, וואָס זיינען שטענדיק געווען אפֿן צאד פֿון די רײַכע און שטאַרקע, האָבן זייער געדריקט דאָס פּאַל. צווישן פֿויערטום און דאַרפֿישן פּראָלעטאַריאַט איז פֿול געוואָרן די מאָס פֿון סײַנע צו דער אָרדענונג אין לאַנד. באַ דער אַרבע־טנדיקער באַפעלקערונג האָט שוין קײַן געדולד ניט געסטײַעט.

די געמיינע דאָרפֿלייט האָבן גערן אופגענומען די שמועסן, וואָס פלעגן אומגיין צווישן פּאָלק, אז די ערד דארף געהערן צו אלע מענטשן, ווייל אלע מענטשן זינען פון געבורט גלייך צווישן זיך. צווישן פּראָסטן אוילעס זינען אומגעגאנגען פלוג-בלעטלעך, הייסע אפרופן. באזונדערס האָט מען ליב געהאט ליינען „דעם כּאַלעם פון פעטער דעם פּויער“, וווּ ס'ווערט גערימט די פּויערשע מי, און דעם ערדארבעטער ווערט צוגעזאָגט גאניידן אף דער־וועלט פאר זיין הייליקער האָרעוואניע. די בלעטלעך און אפרופן זינען צונויפגעשטעלט געוואָרן אין די שטעט. אויך דאָרט זינען אופגערודערט געווען די אָרעמע מאסן, די געבילדעטע לייט, וואָס האָבן זיך געשטעלט אף דער זייט פון די האָרעפאשניקעס. די דאָזיקע שרייבער האָבן אין זייערע שריפטן געשילדערט פארן פּאָלק זיין ביטערע לאגע, דערקלערט אים די סיבעס פון זינע נויט און זאָרגן.

אַט ווי ס'ווערן באשריבן די העכערע קלאסן אין איינעם פון די דאָזיקע שריפטן:

„די גייסטלעכע באזיצן קאָלאָסאלע פלעצער ערד אין לאנד און הערן ניט אוף צו פאַרנעמען אלץ נייע ערד. ס'גייט זיי ווייניק אָן דאָס פריידיקן פארן פּאָלק און זיי לאָזן אים זינקען אין אומוויסן.“

„קיינער ווײַזט ניט ארויס אויפֿיל זשעדנעקײַט און אכזאָריעס באם אופמאָנען ארענדע און שטראף, ווי די באזיצער פון די קלוי־סטערישע און מאָנאסטירישע גיטער.“

„די לאָרדן (גרויסע ערדבאזיצער) זינען אריינגעטון אין פרע־סעריי און אין זונס. דער אָרעמאן ווייסט פון זיי נאָר געשטראפֿירט און געקאנסעט ווערן. זיי נעמען צו באם פּויער זיין האָב און גוטס און צאָלן אים דערפאר גאָרניט. זיי פאראכטן דעם אָרעמאן און שלאָגן אים, אויב ער פאָדערט געצאָלטס פאר זיין פארמעגן, וואָס זיי נעמען בא אים צו. געמיינע לייט קומען אום פון הונגער און קעלט.“

„אויב דער ארענדאטאָר צאָלט ניט אָפֿ די ראטע צו דער צייט, נע־מען זיי צו בא אים דאָס פּיך. זיי פרעסן אים, קימערן זיך ניט, צי איז

ער געמיין, אלט, קראנק, פארזעמט, באפאלן מיט אסאך קינדער.
די פריצים לאָדן זיך קעסיידער מיט די פויערים און שטרעבן צו
פאָרוואַנדלען זיי ווידער אין ליַבֿקנעכט.

„ניט קיין קלענערע בייו פארן פאָלק זיינען די ריכטער און
אדוואָקאטן. זיי באאווילען דעם געמיינעם מאן, און דער געזעץ
גייט זיי ווייניק־וואָס אָן. זיי זיינען גרייט אוועקרויבן באַם גע-
מיינעם מענטשן זיין לעצט פארמעגן.“

„דורך אומגערעכטן מישפעט זאמלען זיי אָן פיל גאָלד, דער-
ווערן זיך ערד און גיטער. וואס פאר א רעכט דער באלדין
זאָל ניט האָבן, וועט דער ריכטער און דער סטראַפּטשע שוין געפיר-
נען א מיטל אים צו באַרייַסן. די פריצים האלטן זיי אויס
מיט סכירעס.“

וואנדערנדיקע מאַנאכן—בעטלער און פראָסטע גאַלאַכים פלעגן
ארויסטרעטן אין די דערפער און פריידיקן פארן פאָלק, אופדעקן-
דיק די אומווערדיקע מייסות פון די העכערע קלאַסן. די גייסט-
לעכע פון נידעריקן ראנג זיינען מערסטנטייל געווען אפן צאד פון
די פויערים.

די רייכע פריזישע גאלאַכים, וואָס האָבן געהאט צו שאפן
איבער עטלעכע קלויסטער־געמיינדעס, האָבן געפירט א ברייט לעבן
אין דער קרוינשטאָט לאַנדאָן צי אין אנדערע שטעט און פלעגן
דינגען פון זיך מענטשן פאר א גראַשנדיקן לויין צו פראווען פאר
זיי די גאָט־דינסט. דידאָזיקע אויגערופענע „אַרעמע גאלאַכים“
האָבן זיך מיט זייערע פארדינסטן און מיט זייער גאנצן ארט לעבן
ווייניק־וואָס אויסגעטיילט פון די לאנדווירטשאַפטלעכע ארבעטער.
זיי האָבן געלעבט אין איינע אינטערעסן מיטן פאָלק, געזאָרגט
מיט זיינע זאָרגן און געפריידט זיך מיט זיינע פריידן. זיי פלעגן זיך
אַפטמאָל באטייליקן אין די פאָלקס־אומרוען און זיינען געווען די
גייסטיקע פירער פון די פויערישע מאַסן.

זיי האָבן גערעדט וועגן דעם, וואָס ס'האָט געדריקט און גע-
נאָגט דעם פויער, וועגן די שווערע ציגשן און שטייערן, וועגן די

מיסברויכן פון די באאמטע, וועגן די אונטערגעקויפטע ריכטער
און וועגן אומרעכט פון ליב־אייגנטום. צווישן די פאָלקס־פריי-
דיקער איז באזונדערס געווען בארימט דזשאָן ב. אָל.

אומגייענדיק פון איין דאָרף אינעם אנדערן, פון איין קרייז אינעם
צווייטן, פלעג ער פריידיקן אומעטום, ווו ער האָט נאָר געקאָנט
צונויפנעמען אן אוילעם: אין קלויסטער, אפן צווינטער, אין מארק.
פיל מאָל האָט מען אים אריינגעזעצט אין טפיסע, אָבער ווי נאָר
ער איז ארויס אף דער פריי, פלעג ער גלייך ווידער זיך נעמען
צו זיין ארבעט. דאָס פאָלק האָט אים געהאלטן פאר א צאדיק און
פאר א נאָווי פון גאָט און איז גרייט געווען צו גיין נאָך אים,
ווהיין ער וועט זיי נאָר פירן.

„ווען אָדאָס האָט געאקערט און כאַווע האָט געשפינט, איז ווער
דעמאָלט א פאָרעץ געווען?“ — דעמואָזיקן פאָלקס־שפרוך פלעג ער
ליב האָבן אלעמאָל איבערכאזערן אין זיינע רעדעס צום פאָלק.
„אין אָנהייב פון דער וועלט, — האָט ער געזאָגט אין
איינער פון זיינע רעדעס, — איז ניט געווען ניט קיין קנעכט
און ניט קיין הארן. ווען גאָט זאָל געווען וועלן באשאפן קנעכט,
וואָלט ער פון אָנהייב אָן געווען באצייכנט, ווער ס'זאָל זיין א
קנעכט און ווער א האר. ער האָט דאָס אָבער ניט געטון. די
פוייערס זיינען פונקט אזוינע מענטשן, ווי די הארן, און צום סאָף
האלט מען זיי ווי די כאיעס.“

„גוטע מענטשן! נאָר דעמאָלט וועט גוט זיין צו לעבן אין
ענגלאנד, ווען דאָס פארמעגן וועט זיין אלגעמיין און וועט קערן צו
אלעמען, ווען ס'וועט ניט זיין ניט קיין פוייער און ניט קיין פאָרעץ,
נאָר אלע וועלן זיין אין איין לאגע.“

„פארוואָס הערשן איבער אונדז די, וואָס מיר רופן זיי הארן?
מיט וואָס האָבן זיי דאָס פארדינט?“

„פארוואָס האלטן זיי אונדז אין קנעכטשאפט? וואָס קענען זיי
זאָגן און מיט וואָס קענען זיי דערווייזן, אז זיי זיינען בעסער
פון אונדז?“

„סיידן דערמיט, וואָס זיי צווינגען אונדו שאַן פאר זיי מיט אונדזער מי דאָס, וואָס זיי פארשווענדן“.

„זיי זיינען אָנגעטון אין סאמעט און אין פוטער, און מיר אין פראָסטן געוואנט. זיי פארמאָגן גוטע וויינען, זיס געבעקס און זעל-טענע געווירצן, און מיר מוזן זיך באנוגענען מיט קאָרן-ברויט, פאָלאָווע און שטרוי, וואָסער צום טרינקן. זיי האָבן פרייע צייט און גרויסארטיקע פאלאצן, און מיר האָבן זאָרג און מי, רעגן און ווינט אף אונדזערע פעלדער“.

„סאָפּקאָלסאָף איז דאָך פון אונדו, פון אונדזער מי ווערט גע-שאפן דאָס אַלץ, אף וואָס ס'האלט זיך די מעלוכע. מע רופט אונדו ליבנקעכט, מע שלאָגט אונדו, אויב מיר פאָלגן ניט קיין באפעלן, און מיר האָבן אפילע ניט פאר וועמען זיך צו קלאָגן, ווער ס'זאָל אונדו אויסהערן און זיך אָנעמען אונדזער קריוודע. לאָמיר גיין צום קעניג. ער איז יונג. מירן אים ווייזן אף אונדזער קנעכטשאפט, מירן אים ארויסזאָגן אונדזערע פארלאנגען. אויב מירן גיין אהין, טאקע אלע איגינעם, וועט קיין איינער ניט אָפּשטיין פון אונדו, קיין איינער פון די, וואָס זיינען פארקנעכטעט, זיי וועלן אלע נאָך אונדו נאָכגיין קעדיי צו דערווערבן זיך פרייהייט. און אז דער קעניג וועט אונדו דערזעען אָדער ער וועט דערהערן וועגן אונדו, וועט ער שוין מיט גוטן צי אף אן אנדער אויפן, נאָר ער וועט שוין עפעס אופטון“.

אזוי איז בעהאדראָגע געוואָקסן די אומצופרידנקייט אין פאָלק און דאָ און דאָרט דורכגעריסן, אופגעבליצט אין באזונדערע מערי-דעס, ביז ס'האָט אויסגעבראָכן דער גרויסער אופשטאנד.

אָנגעהויבן האָט זיך דער אופשטאנד איבער גאָר א צופעליקער זאך. אין 1380-טן יאָר האָט דער פארלאמענט באוויליקט דעם קע-ניג אופצומאָנען א קאָפּ-שטייער פאר קריגס-באדערפענישן, „צו באשיצן דאָס קעניגרייך און באהיטן די יאָמען“. די רעגירונג האָט גערעכנט ציוניפּעמען בא א מיליאָן רובל אף אונדזער איצטיק געלט. א דריטכיילעק פון דערדאָזיקער סומע האָבן באדארפט

אריינטראָגן די גייסטלעכע, ווייל אין זייער רעשום איז געווען א דריטכייילעק פון דער גאנצער ערד אין דער מעלוכע. אף דער איבעריקער סומע איז באשטייערט געוואָרן פון קאָפּ די גאנצע דערוואַקסענע באפעלקערונג. מע האָט אָבער ניט געקענט צונויפֿ-נעמען די גאנצע סומע. אסאך האָבן ניט געצאָלט.

איינער א באאמטער געשוטפעס מיט נאָך דריי פארשוין האָבן פאָרגעלייגט דער רעגירונג אָפגעבן זיי אין אָפּקויף די שטייער-כיוועס. זיי האָבן אריינגעטראָגן אין קאזנא א סומע געלט, באקו-מען די נייטיקע פולמאכטן און זיך אוועקגעלאָזט איינמאַנען דעם שטייער מיט א גאנצער מאכנע צינשמאַנער. זיי האָבן געזוכט און גענישטערט, איינגעמאַנט דעם שטייער מיט גוואלדיקער העפקיירעס, ניט אָפגעשטעלט זיך פאר קיינע צוואנג-מיטלען.

די צינשמאַנער האָבן אומעטום אופגעהויבן קעגן זיך דאָס פאָלק. „ניט זעענדיק קיין סאָף צו דער פלאַג און ניט זייענדיק אימשטאנד אויסצוהאלטן אזא דרוק“, האָט דאָס פאָלק אָנגעהויבן שמועסן וועגן א ווידערשטאנד. דער ערשטער אופבליץ איז פאָר-געקומען אין א קליין דערפל אין גראפטום (קרײַז) עסעקס.

דער ריכטער, וואָס האָט געפירט די אויספאָרשונג וועגן ניט-געצאָלטע שטייערן, האָט באפוילן מע זאָל אים רופן דעם איינווי-נער טאָמאס פון שכינישן דאָרף. טאָמאס איז געווען א זאמלער פון קאָפּ-שטייער אין יענער געגנט. האָט ער געזאָגט צו זיינע דאָרפלייט: „ווייניק איז זיי דאָס, וואָס זיי האָבן צונויפגענומען ביז איצט, זיינען זיי געקומען מאָנען א נייעם שטייער! האלט איר מיך אונטער, ברידער, וועל איך זיי געבן א ווידערשטאנד.“

זיינע דאָרפלייט האָבן אים אונטערגעהאלטן און געמאָלדן דעם ריכטער, אז קיין איין פרוטע וועלן זיי ניט צאָלן מער פון דעם, וואָס זיי האָבן ביז איצט שוין אריינגעטראָגן.

דער ריכטער בעמפטאָן האָט גענומען שרעקן די פויערים, אז ער וועט זיי באשטראָפן אפן שטרענגסטן אויפן. צו די פויערים זיינען אָבער צוגעשטאנען די איינווינער פון די שכינישע דערפער.

זיי האָבן זיך באוואָפנט און געקומען צום ריכטער און אים געמאַלדן, אז קיין געלט וועלן זיי ניט צאָלן און אז זיי ווילן מיט אים קיין מאגע-מאסע ניט האָבן. לעכאטכילע האָט דער ריכטער געפרוווט זיי אָנשרעקן, אז ער וועט זיי אריינזעצן אין טפיסע, נאָר דערנאָך האָט ער פארשטאנען, אז מע דארף גלייכער פאר- היטן די אייגענע ביינער, איז ער אנטלאָפן קיין לאַנדאָן.

די באוועגונג האָט זיך שנעל צעשפרייט איבער דער געגנט. די איינוווינער פון די דריי דערפער, וואָס האָבן דורכגעטריבן דעם ריכטער, האָבן צעשיקט מענטשן אין די שטיינישע דערפער נאָך אן אייזע און נאָך הילף, פאָרגעלייגט זיי זיך שטעלן צו- זאמען אין קאמף פאר דער אלגעמיינער זאך און געבן א ווידער- שטאנד די צינשמאַנער און די ריכטער. דער אופשטאנד האָט גע- נומען ארומכאפן איין דאָרף נאָכן אנדערן.

די רעגירונג האָט ארויסגעשיקט א געריכט-קאָמיסיע אף אויס- צופאָרשן די אומרוען. לויט דער אָנווייזונג פון די סטראפטשעס האָבן די קאָמיסיע-לייט זיך גענומען אויספרעגן אף די איינוווי- גער, וואָס האָבן זיך באטייליקט אין די אומרוען. א האמוין פויערים זיינען געקומען צום פאָרויצער פון דער קאָמיסיע, בעלקנעפ, אים אָנגערופן פארעטער פון קעניג און פון קעניגרייך און גע- פאָדערט, ער זאָל זיי אָנווייזן די סטראפטשעס, וואָס האָבן צו- נויפגעשטעלט די רעשימע פון די באשולדיקטע.

די סטראפטשעס זיינען זיך צעלאָפן. די, וואָס האָבן ניט באוויזן צו אנטלויפן, האָט מען גלייך אפן אָרט געקעפט און זייערע היי- זער צעראבירט. דער פאָרויצער פון דער קאָמיסיע איז אנטלאָפן. אסאך באאמטע, וואָס זיינען אריינגעפאלן צו די אופגעשטא- נענע אין די הענט, האָט מען די קעפ אראָפגענומען און אף בייד- ווונדער זיי אף פלעקער ארומגעטראָגן.

די קרעפטן פון די אופשטענדלער זיינען געשטיגן. אין אלע עקן פון עסעקס האָט מען רייטערס צעשיקט מיט א פאָדערונג, אז יעדער זאָל זיך באוואָפענען מיט וואָס ער קען און זיך באהעפטן

צום כאיל פון פאָלק. ווער ס'וועט עס ניט טון, דעם איז געקומען טויטן, זיין הויז פארברענען און דאָס פארמעגן צונעמען. אומעטום האָבן די פויערים געוואָרפן די פעלד-ארבעט, איבערגע-לאָזט דאָס באלעבאטישקייט און די פאמיליע און זיך געלאָזט נאָכן יוף פון די אופשטענדלער.

ס'האָבן זיך צונויפגעקליבן ביז 5000 אופשטענדלער, באוואָ-פנטע מיט העק, מיט שונדמעסערס, מיט גראבלים און מיט האמערס. אייניקע האָבן געהאט נאָר שטעקנס, אנדערע—פארזשא-ווערטע שווערדן. געווען איך אזוינע, וואָס האָבן געהאט מיט זיך פילבויונגס, פון רויך געל געוואָרענע ווי עלפאנטביין, און מיט איין און איינציקער פיל.

די פויערים האָבן געראבירט די גיטער פון די פריצים און גיט-סטלעכע, אוועקגעפירט דעם סקארב, פארטריבן דאָס פיך, געברענט די פאפירן מיט די רעשימעס פון פויערשע צינשן.

ענדלעך, האָבן זיך די באזונדערע אופגעשטאנענע טיילן בא-העפט אין איין פילטויזנטקעפיקער מאכנע און זיך אוועקגעלאָזט צו דער קרוינשטאָט, פארניכטנדיק אלץ אפן וועג. זיי האָבן געראבירט און געצונדן די גיטער פון די ריכטער, אדוואָקאטן, סטראפטשעס, באאמטע. די אייגנטימער האָבן זיי געטויט אָדער געצוווינגען צושטיין צום אופשטאנד.

די עסעקסן, וואָס האָבן אָנגעהויבן דעם אופשטאנד, האָבן צע-שיקט שעליכים אין די שכינישע געגנטן—קענט, סאָפאָלק, נאָר-פאָלק,—פאָרגעלייגט זיי שטעלן זיך צוואמען מיט זיי אין קאמף פאר דער אלגעמיינער זאך, קעדיי „צו דערווערבן פרייהייט און צו ענדערן די שלעכטע מינאָגים פון קעניגרייך“.

די ערשטע זיינען אופגעשטאנען די פויערים פון שכינישן קענט. זיי האָבן שוין לאנג געטרוימט וועגן דער זאך, וואָס די עסעקסן האָבן זיי איצט פאָרגעלייגט.

אין זייער אומוויסן האָבן די מערהייט אופשטענדלער געגלויבט, אז דער קעניג איז ניט שולדיק אין דעם פאָלקס צאָרעס, אז זיינע

אומגעטרייע דינער, זיינע ראטגעבער און מיניסטאָרן, פארפירן אים.
 דער קעניג איז ארומגערינגלט מיט פארעטער, אינעם פאראט
 זיינען אויך פארמישט אלע ריכטער און באאמטע, וואָס העלפן
 אופמאָנען דעם שטייער און דריקן דאָס פּאָלק אין נאָמען פון קעניג.
 די פויערים זיינען געווען איבערצייגט, אז פארניכטנדיק דעם
 „קעניגס פארעטער“, וואָס האָבן געשטערט דעם קעניג איינצור
 שטעלן א גוטע אָרדענונג אין לאנד, אָפּרעכענענדיק זיך מיט זיי
 אלע, וואָס זיינען, לויט זייער מיינונג, שולדיק געווען אין זייערע
 צאָרעס, — טוען זיי דערמיט דעם קעניגס ראָצן. יעדערן, וואָס איז
 צוגעשטאנען צום אופשטאנד, האָט מען געצווונגען „געבן א שווע
 דעם קעניג און זיינע טרייע געמיינדעס“. די אופגעשטאנענע
 קענטן האָבן זיך פארייניקט בא דער שטאַט דאָרטפאָרד, וואָס איז
 געוואָרן אן אלגעמיינער צענטער פונעם אופשטאנד. אפן ראט אין
 דאָרטפאָרד איז אויסגעארבעט געוואָרן די ערשטע פּראָגראם און
 ס'איז אָנגעמערקט געוואָרן, ווי אזוי צו אָרגאניזירן דעם אופשטאנד.
 אין לאנד — האָבן געזאָגט די אופשטענדלער — איז ניטאָ שוין מער
 קיין אייניקע מאכט. ניט דער קעניג ריטשארד הערשט איבערן
 לאנד. די מאכט איז איבערגעגאנגען אין אַנדערע הענט. מי'דארף
 זי אומקערן צו דעם, ווער ס'האָט אף איר רעכט. דעמאָלט וועט
 דאָס פּאָלק אופהערן צו ליידן. טויטן דארף מען די אלע, וואָס
 האָבן פארקאפט די מאכט און ווענדן זי אָן צוליב זייערע אייגענע
 נוצן — די, וואָס האָבן פאראטן דעם קעניג. אזא פארעטער איז קויר
 דעמקאָל דער קענטערבעריער בישוף, דער העכסטער סראָרע אין
 לאנד און פינאנץ-מיניסטער. לאָמיר פאָדערן בא אים א באריכט
 פון די האכנאָסעס און פון די גרויסע סומען, וואָס ער האָט צו
 נויפגענומען באם פּאָלק. ס'קומט אים מישפעטן צום טויט.
 א צווייטער פארהאסטער נאָמען באם פּאָלק איז געווען דער
 לאנקאסטערער הערצאָג, דעם קעניגס פעטער. ער איז דער אָנפיר
 רער מיט דער מעלכע-פארוואלטונג און באלעבאטעוועט אין לאנד
 צוזאמען מיט די אריסטאָקראטן.

דער קעניג דארף רעגירן ניט מיט דער הילף פון דער אריס־
 טאָקראַטיע, וואָס האָט אים פאַראַטן, נאָר מיט דער הילף פון די
 טרייע געמיינדעס זיינע, פונעם פאָלק. דעמאָלט וועט אופהערן הערשן
 אומרעכט אין לאַנד, אומרעכט און פלאַגעניש פון די אומגע־
 הייערע ציגשן, וואָס פריער האָט מען פון זיי קיינמאָל ניט געוווּסט.
 אין פאַרשיידענע ערטער האָבן די פירער פונעם אופשטאַנד
 ארויסגעשטעלט זיך אלס שעליכים פון קעניג, וואָס פילן אויס זיין
 ווילן און דעם ווילן פון זיינע טרייע געמיינדעס. אייניקע פון זיי
 האָבן אפילע געמאָלדן, אז זיי האָבן א שריפטלעכן באפעל פונעם
 קעניג. איבער די באוואָפנטע טיילן פון די אופגעשטאַנענע האָבן
 געפלאַטערט פאָנען מיטן קעניגס הערב. דער לאַזונג פון אופשטאַנד
 איז געווען: „פאַרן קעניג ריטשארד און זיינע טרייע געמיינדעס!“.
 די פויערים האָבן אלע זייערע האָפּענונגען אַרופגעלייגט אפן
 קעניג. מע דארף נאָר צוקומען צו אים און דערקלערן אים די
 גאַנצע לאַגע, וועט ער שוין געפינען א מיטל קעגן אלע זייערע צאָרעס,
 ער וועט זיי באַפרייען פון קנעכטשאַפט, פונעם שווערן ביטערן יאָך
 באַשליסנדיק אוועקלאָזן זיך פון דאָרטפאַרד צו דער קרוינ־
 שטאָט לאַנדאָן, האָבן די אופשטענדלער בעדייע געהאַט דערלאַנגען
 דעם קעניג פערזענדלעך א פעטיציע וועגן זייערע נויטן און פאָדערן,
 מע זאָל זיי ארויסגעבן דעם קעניגס פאַרעטער.
 בעראַש פון די אופגעשטאַנענע קענטן איז געשטאַנען וואָס
 טיילער, א בלעכער פון עסעקס, מיט צוויי כאוויירים זיינע.

V. די פויערים אין לאַנדאָן

טויזנטקעפיקע האמוינים זיינען ארויסגעטראָטן און זיך אוועק-געלאָזט אין מארש קיין לאַנדאָן. ס'איז אָנגעמערקט געווען פאר-קערעווען אין וועג צו דער שטאָט קענטערבערי, וווּ ס'האָט גע-ווינט דער בישוף סעדבערי, דער ערשטער מיניסטער אין קעניג-רייך, איינער פון די סאמע פארהאסטע מענטשן באם פאָלק. די אופשטענדלער האָבן אָפגעשטעלט אפן וועג די פיליגרימען, וואָס זיינען געגאנגען פון אלע עקן ענגלאנד טפילע טון קיין קענטערבערי אָדער צוריק פון דאָרטן, און האָבן זיי געצווינגען געבן א שווע. זיי האָבן באדארפט שווערן, אז זיי וועלן שטענ-דיק טריי בלייבן דעם קעניג ריטשארד און די געמיינדעס, וועלן קומען צו הילף, ווען מע וועט זיי רופן, און ניט דערלאָזן, מע זאָל אין קעניגרייך צונויפנעמען א וועלכן ניט איז אנדערן שטיי-ער, אויסער דעם פופצנטל, ווי ס'פלעג זיין פאר די טאטעס און פאר די זיידעס.

ווי א גוילעם, וואָס וואקסט אויס פון געקיקלטן שניי, אזוי איז די מוירדישע ארמיי געוואָקסן פון די מענטשן, וואָס זיינען צוגעשטאנען צו איר אין וועג. די פירערס פון די באוונדערע מאכ-נעס האָבן צעשיקט מיטיילונגען איבער די שכינישע ראיאָנען, אז קיין איין פויער זאָל זיך ניט דערוועגן טון קיין פליכט-ארבעט פארן פאָרעץ און אז מע זאָל ניט צאָלן די פריצים קיין כויוועס. פאר ניט פאָלגן איז געקומען באשטראָפן מיט טויט. געקומען קיין קענטערבערי, האָבן די פויערים זיך אריינגעריסן אין בישופס פאלאץ, אופגעזוכט די פעסער וויין, וואָס זיינען

געלעגן באהאלטן אין די קעלערס, א טייל אויסגעטרונקען און א טייל צעגאָסן. זיי זינען אריין אין די אפארטאמענטן און גענומען ברעכן און ארויסווארפן פון די צימערן דאָס טייערע מעבל, גע-שריגן, אז זיי וועלן פאָדערן א כעשפן פון די האכנאָסעס און פון די גרויסע סומען, וואָס ער האָט צונויפגענומען זינט מע האָט געקרוינט דעם קעניג.

אפן צווייטן טאָג האָבן די קענטער טיילן, צוזאמען מיט אסאך צוגעשטאנענע קענטערבערער אייננוויינער, זיך אוועקגעלאָזט צו דער קרוינשטאָט. אפן וועג האָבן זיי אויסגעבראַכן דעם בישופס טפיסע אין דער שטאָט מעדסטאָן און ארויסגעלאָזט אלע ארעסטאנטן.

צווישן די באפרייטע פון טפיסע איז געווען דער בארימטער פאָלקס־רעדנער דזשאָן באָל.

א לעגענדע דערציילט וועגן דזשאָן באָל: זיצנדיק אין טורמע, האָט ער פאָרויסגעזאָגט, אז צוואנציק טויזנט פריינט זינע וועלן קומען אים באפרייען פון טפיסע.

זיין געווע איז מעקויעם געוואָרן, און די באפרייונג איז גע-קומען. דאָס פאָלק האָט דעם באליבטן רעדנער געמאכט פאר א פירער זיינעם צוזאמען מיט וואָס טיילערן. מיט זיינע פייערדי-קע רעדעס האָט באָל באגייסטערט דעם האמוין.

מיטוואָך דעם 12-טן יוני האָבן די מוירדישע מאכנעס זיך דער-נענט צו דער גרויסער שטאָט און אָפגעשטעלט זיך עטלעכע ווערסט ווייט פון איר, אף א וואלדיק בערגל אין דעם פליין בלעקגויז. ס'האָבן זיך דאָרט צונויפגעקליבן בא הונדערט טויזנט מאן. די קרעפטן פון די אופשטענדלער זיינען געוואָקסן, ס'זיינען צוגעשטאנען צו זיי אלץ נייע מאכנעס. דזשאָן באָל האָט דאָרט געהאלטן א רעדע פארן האמוין:

„פריער זיינען אלע מענטשן געווען גלייך, אזוי האָט זיי די נאטור באשאפן. נאָר זינדיקע מענטשן האָבן קעגן ייִשער און גערעכטיקייט אָנגעהויבן באדריקן זייערע ברידער. אזוי איז

אופגעקומען די קנעכטשאפט, וואָס איז אימווערדיק פאר גאָט. און אַצינד איז געקומען די שאָ, ווען גאָט האָט באפוילן אראָפֿ-ווארפֿן דעם אָל פֿון קנעכטשאפט און ווערן פריי! פריער פֿון אלץ מוזן מיר פארטיליקן אלע פֿאַרנעמע לייט, די אריסטאָקראַטן פֿון קעניגרייך. מע דארף אויך אויסראַמען פֿון דער וועלט די געזעצ-קענער, — די ריכטער, די אלע, וואָס קענען שאַדן ברענגען דעם פֿראַסטן פֿאָלק. נאָר דאן, ווען אלע וועלן פֿריי זיין, ווען ס'וועלן ניט זיין קיין אריסטאָקראַטן און פֿראַסטאקעס, קיין הארן און קיין קנעכט, — נאָר דאן וועט דאָס פֿאָלק קענען געניסן פֿון פֿרידן."

דאָס פֿאָלק האָט אף דערדאָזיקער רעדע געענטפערט מיט באַ-גייסטערטע אויסגעשרייען:

— „באָל—אָט דאָס איז דער איינציקער מענטש, וואָס האָט די ווערט צו זיין אַ בישוף און אַ קאנצלער אין קעניגרייך!“
— „קעפֿן דעם בישוף!“

געוואָרן אַ פֿאַלקס־פֿירער, האָט באָל אומעטום צעשיקט פֿלאַמפֿיי-ערדיקע אופֿרופן, אופֿהייבנדיק אלעמען צו קאמף פֿאַר גערעכטיקייט. „דזשאָן באָל גריסט אייך אלעמען און לאָזט אייך וויסן, אז ער האָט שוין אָנגעקלונגען אין אייערע גלעקער. איצט איז די

צײַט פון רעכט און פון קראפט, ווילן און פארשטאנד. גאָט, אַיַל
די סארזאמטע, ווײַל די צײַט איז שוין געקומען!“

די פויערים האָבן זיך אָפּגערוּפּן אפן רוף פונעם פירער, זיי
האָבן אלצדינג איבערגעגעבן צו שארף פון שווערד און פלאם
פון פײַער, ווײַל זיי האָבן גערעכנט, אז דערמיט שטייען זיי און
צו פארטיידיקן דעם עמעס פון גאָט.

אין צוויי שטראָמען האָבן די אופשטענדלער זיך געצויגן צו
דער קרוינשטאָט. פון צאָפּן-מיזרעך זײַנען געגאנגען די עסקסן,
פון דאָרעם-מיזרעך — די קענטן. די קענטן האָבן זיך אָפּגעשטעלט
אף די בערגלעך פונעם פּליין בלעקגיז, די עסקסן — סאמע בא
דער שטאָט, אף א גרויסן שפאציר-פעלד מיטן נאָמען מײַלענד.

צו דער צײַט, ווען די מוירדישע פּאָלקן זײַנען צוגעקומען צו
לאַנדאָן, איז שוין גאנץ דאָרעם-מיזרעך-ענגלאַנד געווען אין פײַער
פון אופשטאנד. אומעטום האָבן די פויערים געגארט אראָפּווארפן פון
זיך דעם יאָך פון לײַבקנעכטשאפט. די רעגירונג האָט געשיקט איין
פּאָלק נאָכן צווייטן איינצושטילן די אומרוען, נאָר פיל פון זיי
זײַנען איבערגעגאנגען אפן צאָד פון די אופשטענדלער.

די פריצים האָבן זיך געראטעוועט פון טויט פאר גרויס אויפ
קויף-געלט, אָדער זיי זײַנען אנטלאָפּן.

די אָרעמע מאסן פון דער קרוינשטאָט — באלמעלאַכעס,
ארבעטער — זײַנען צוגעשטאנען צו די פויערים און האָבן פאר-
גרעסערט זייערע קרעפטן.

אין דעמוזעלבן טאָג, ווען באָל האָט מיט זײַנע רעדעס בא-
גײַסטערט די פּאָלקן, האָבן די קענטן פון זייער לאגער אין
בלעקגיז ארויסגעשיקט שעליכים צום קעניג.

דער קעניג האָט זיך באהאלטן אין טאָוערער פאלאץ צוזאמען
מיט זײַנע קרויוויים, סראָרעס און הויפּלייט.

די אופשטענדלער האָבן באפוילן די שעליכים אויסדערציילן
פארן קעניג די אלע צאָרעס און פלאָגענישן, וואָס זיי שטייען
אויס צוליב די שטײַערן און רעדיפעס פון די אריסטאָקראַטן.

די אופשטענדלער האָבן געמאַלדן, אז זיי האָבן זיך צונויפגע-
קליבן קעדיי צו באַפרייען דעם קעניג פון זיינע פארעטער, וועלכע זיי
וועלן גלייך אפן אָרט אומברענגען. זיי דריקן אויס זייער איבער-
געגעבנקייט דעם קעניג. אלצדינג, וואָס זיי טוען, טוען זיי פונ-
זיינעטוועגן. פיל ליידיט דאָס פאָלק פון די שלעכטע פירעכטסן.
שולדיק זיינען אין דעם דעם קעניגס קרויוויים און די גייסטלעכע,
באוונדערס דער קענטערבעריער בישוף. זיי ווילן בא אים פאָדערן
א דיין-וועכעשבן.

דער לאַנדאָנער מער האט ארויסגעשיקט דריי שטאָט-דעפּו-
טאטן צו די אופשטענדלער זאָגן זיי אין נאָמען פון קעניג, אז זיי
זאָלן ניט צויגיין נאָענט צו דער שטאָט און ניט אָנווארפן קיין
בעהאָלע אפן קעניג מיט די הויפלייט, און אויך אף דער שטאָט,
זיי זאָלן פאָלגן וואָס דער קעניג וועט זיי הייסן און ארויסווייזן
פאר אים די געהעריקע אכטונג.

אַבער צווישן די שטאָט-דעפּוטאטן זיינען געווען אזוינע, וואָס
האָבן געהאַלטן מיט די אופשטענדלער. אַנשטאָט אָפצוריידין די
פירער פון זייערע פלענער האָבן זיי געמאכט מיט זיי אכדעס. זיי
האָבן איינגעלאדן די אופשטענדלער אין שטאָט אריין, פארויכערט
זיי, אז די באַפעלקערונג פון קרוינשטאָט האלט מיט זיי איינס, אז
זיי וועלן זיי אופנעמען, ווי א פאָטער נעמט אף א קינד, ווי מע
נעמט צו א נאָענטן פריינט, וועלן זיי באזאָרגן מיט שפּיז און
אלעם נייטיקן.

אין הויף האָט מען דערווייל באַשלאָסן, אז דער קעניג
דארף ארויסגיין זיך זען מיט די אופשטענדלער און זיי
בארוינקן.

מע האָט צוגעגרייט עטלעכע שיפלעך. דער קעניג מיט דער
סוויטע האָבן זיך אריינגעזעצט, און די שיפלעך זיינען אָפגעשווי-
מען אראָפּ מיט דער טעמזע.

פון בלעקניז האָט זיך א טייל אופשטענדלער אראָפגעלאָזט
צום וואסער באַגעגענען דעם קעניג. דערזעען דעם קעניג פאָרן

איבערן טיך, האָבן עטלעכע טויזנט מאן גענומען באגריסן אים מיט אויסגעשרייען.

א ביזע שרעק איז באפאלן די הויפלייט. זיי האָבן איינגע-
שמועסט דעם קעניג, ער זאל זיך ניט איינשטעלן ארויסגיין אפן
ברעג צו די דאָזיקע „אָפּגעריסענע און אָפּגעשליסענע באַנדיטן“.
„גרויס איז די געפאר, אויב דו וועסט אריינפאלן צו זיי אין די
הענט.“ די שיפלעך האָבן שנעל אויסגעקערעוועט אף צוריק און
אָפּגעפירט דעם קעניג מיט די הויפלייט אין פאלאץ אריין.

די קענטן האָט דאָס שרעקלעך אופגערעגט. מיט געשרייען:
„פאראט!“ האָבן זיי זיך געלאָזט צו דער קרוינשטאָט און פאר-
נומען די פאָרשטאָט סאוטארק.

די קענטער פויערים צוזאמען מיט די איינוווינער פון דער
פאָרשטאָט, וואָס זיינען צו זיי צוגעשטאנען, האָבן אופגעבראָכן די

טורמעס, ארויסגעלאָזט די ארעסטאנטן, צעראפירט די הייזער פון די סטראפטשעס און אדוואָקאטן. מע איז אָנגעפאלן אפן בישופס פאלאץ. אלצדינג, וואָס מע האָט דאָרט געפונען — ביכער, דאָקור-מענטן און אנדערע כפייצים — האָט מען געלאָזט מיטן פייער.

דער לאַנדאָנער מער האָט באפוילן פארשפארן אלע טויערן פון שטאָט און אָפגעגעבן א פאראַרדענונג, אז די שטאָט-דעפוטאטן צוזאמען מיט די איינוווינער פון זייערע קווארטאלן זאָלן זיך בא-וואַפענען און האלטן וואך בא די טויערן, ניט אריינלאָזן די אופ-שטענדלער אין שטאָט אַרײַן. אָבער די שטאָטישע אָרעמע מאסן האָבן מיטגעפילט מיט די פויערים און ניט געלאָזט פארשפארן די טויערן. זיי האָבן געוואָרנט דעם מער, אז ער שפילט מיטן לעבן אויב ער וועט זיך עס דערוועגן טון. אזוי האָבן די אופשטענדלער זיך פריי געקענט פארקערן מיט דער שטאָט.

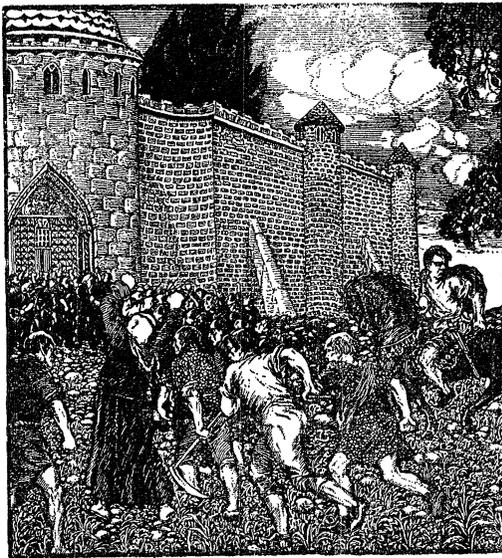
א טייל שטאָטישע סאַכרים, וואָס זײַנען געווען געשטימט קעגן דער רעגירונג, זײַנען אריינגעטראָטן אין באציונגען מיט די אופשטענדלער. אייניקע שטאָט-דעפוטאטן האָבן אופגענומען ב - נאכט צו זיך די פירער און זיך מיט זיי באראָטן.

איינעם פון די דעפוטאטן, סינביל, האָט מען איבערגעגעבן צו באוואכן א קייטן-בריק. נאָר ער האָט אדעמען, וואָס זײַנען געקור-מען אים העלפן, אָפגעשיקט צוריק און זיי געזאָגט: „די קענטן זײַנען אונדזערע פריינט און דעם קעניגס פריינט. צוליב וואָס זאָלן מיר פארשפארן די טויערן?“

אזוי זײַנען בא דער הילף און מיטגעפיל פון די שטאָט-אינוווינער די קענטן אריינגעטראָטן קיין לאַנדאָן.

אין דערזעלבער צײַט זײַנען דורך די דאָרעם-מיוזעכדיקע טויערן אריינגעקומען אין שטאָט די עסעקסן, וואָס זײַנען געשטאנען אין מילענדה. די איינוווינער פון דער קרוינשטאָט זײַנען גלייך צוגעשטאנען צו זיי. טויזנטער מענטשן האָבן מיט געשרייען זיך אוועקגעלאָזט צום פאלאץ פונעם לאנקאסטערער הערצאָג.

דער הערצאָג איז געווען אומגעהײער רײך. איז פאלאך זײנען
געווען אָנגעזאמלט אָן א שיר אויצרעס: מאטבייעס, זילבערנע
פון גאָלדענע קײלים, טײערע צירונג. האָט מען אונטערגעצונדן דעם
פאלאך פון אלע זײטן. דאָס גאנצע אשרעס איז אומגעקומען אין
פײער. קײנער האָט זיך ניט דערוועגט צורירן זיך צו די טײערע
כפײצים. טאָמער האָט מען עמעצן געכאפט מיט א גנייווע, האָט

מען אים גלייך אפן אָרט געהארגעט. ווער ס'האָט זיך געפאקט מיט
א שטיקל זילבער פארוקט אין בוזעם, דעם האָט מען אין פײער
אריינגעוואָרפן. „מיר זײנען ניט קײן רויבער און גאנאָוים, מיר
שטייען פאר עמעס און גערעכטיקײט“,—האָבן די פויערים געזאָגט.
צעראפירט דעם פאלאך, האָבן די אופשטענדלער זיך אוועק-
געלאָזט צום אדוואָקאטן-הויז. מע האָט געהאקט מיט העק די ספאָרים

און די דאָקומענטן און דערנאָך זיי פארברענט. ניט ווייט פון דאָרט איז געשטאנען א טפיסע, האָט מען זי אופגעבראַכן און באַפרייט די ארעסטאנטן. צערויבט נאָך אסאך הייזער, באזונדערס די הייזער פון די סטראפּטשעס און אדוואָקאטן. ווער פון זיי ס'האָט זיך געפאקט צום האמין אין די הענט, דעם האָט מען געטויט אפן אָרט. א גאנצן טאָג האָט מען געראַבירט די שטאָט. דער גרעסטער טייל האמין האָט זיך דערווייל צונויפגעקליבן ארום קעניגס פאלאץ.

— זאָל דער קעניג אויסהערן דאָס פאָלק און אויספילן זיין ווילן! — האָבן זיי געפאָדערט.

דאָס איז געווען אן עמעסע באלאגערונג: די אופשטענדלער האָבן איבערגענומען אלע שפייז־פראָדוקטן, וואָס מע האָט גע־בראכט מיט דער טעמוזע פארן קעניגס טיש.

דעם 14-טן יוני אינדערפרי האָט דער האמין, וואָס האָט באלעגערט דעם טאָוערער פאלאץ, אופגעהויבן א גע־רודער:

„זאָל דער קעניג ארויסגיין זיך דורכשמועסן מיט די פויערים. זאָל ער ארויסגעבן די פארעטער און די אומווערדיקע ראטגעבער זינע, אַניט וועלן מיר צעראַבירן דעם פאלאץ און אלע אויסהאַר־גענען. מירן ניט שאַנעווען אפילע דעם קעניג אליין. זאָל דער קעניג טייקעף ארויסגיין קיין מילסנד אָן שום געווער!“

א טויט־שרעק איז באַפאלן דעם קעניג און זיין סוויטע. די טויערן פונעם פאלאץ האָבן זיך געעפנט, און דער קעניג איז ארויס־געפאָרן צו די אופשטענדלער, באַגלייט פון זינע קרויוים און פון א קליינער מאַכנע היפּלייט.

א טייל פויערים זינען מיטגעגאנגען מיטן קעניג, און דער איי־בעריקער האמין האָט זיך אריינגעריסן אין פאלאץ אריין. „ווי זינען די פארעטער?“ — האָבן זיי געשריגן. זיי זינען אומגע־לאָפן איבער אלע צימערן, זוכנדיק דעם בישוף און די איבעריקע פארהאסטע סראָרעס.

טויזנט צוויי הונדערט סאָלדאטן האָבן געהאלטן וואָך אין פא-
לאץ, זיי זיינען אָבער געווען מאכטלאָז און האָבן גאָרניט ניט
געקענט טון. געפלעפט פון שרעק, זיינען זיי געשטאנען און
שווינגנדיק צוגעקוקט צו דעם, וואָס ס'טוט זיך ארום זיי.

מיט שטעקנס אין די הענט האָבן די פוייערים אומגעשפאצירט
איבער די פאלייען פון פאלאץ, פארקליבן זיך צום קעניג אין
שלאָפצימער און אין זיין מוטערס שלאָפצימער, געזעצט און גע-
לייגט זיך אף די בעטן, געשמאק זיך געזידלט. זיי האָבן גע-
צופעט די וואכלייט פאר די בערד, פאָרגעלייגט זיי איבערגיין אף
זייער זייט און צוזאמען מיט זיי זוכן די פארערטער.

ענדלעך, האָבן זיי אופגעזוכט דעם בישוף ערגעץ אין א קאפ-
ליצע. מיט געשרייען „פארעטער!“ „באנעמער!“ האָבן זיי אים
אוועקגעשלעפט אף א בערגל לעבן פאלאץ און מיט א האק אים
אראָפגענומען דעם קאָפּ. צוזאמען מיטן בישוף האָט מען געקעפט
נאָך עטלעכע מאן, בעטויכעם דעם סקארבניק פון קעניגרייך און
איינעם אן אָפנעמער פון קאָפּ-שטייער.

די קעפ פון די געטויטע האָט מען ארופגעזעצט אף שפיזן.
דער האמוין האָט זיי ארומגעטראָגן איבער די גאסן פון קרוינשטאָט
און געשריגן: „אָט דאָס זיינען די קעפ פון די פארעטער!“ אפן
בישופס קאָפּ האָט מען אָנגעטון א רויט היטל און עס צוגעשלאָגן
צום שטערן מיט א טשוואַק. דערנאָך האָט מען זיך גענומען צו
די אנדערע.

יעדן, וועמען מע האָט באגעגנט אין וועג, האָט מען געפרעגט:
„מיט וועמען ביסטו?“ אויב יענער האָט ניט געענטפערט: „פארן
קעניג און פאר די טרייע געמיינדעס“ — האָט מען אים אראָפגע-
ריסן דאָס היטל און אָפגעהאקט דעם קאָפּ.

צוזאמען מיט די פוייערים האָבן אין שטאָט זיך באטייליקט אין
פאָגראַם אויך איינווינער פון לאַנדאָן גופע. באלמעלאַכעס-אר-
בעטער האָבן זיך אָפגערעכנט מיט זייערע באלעבאטים. מע האָט
געבראָכן הייזער פון די רייכע שטאָטלייט, בא די אייגנטימער

גענומען אויסקויף-געלט אָדער זיי געטויט. מע האָט אויך געראַבירט די הייזער פון אויסלענדישע באַנקירן-פּראָצענטניקעס, וואָס זיינען שטארק פאַרהאַסט געווען באַם פּאָלק.

די לאַנדאַנער איינוווינער האָבן געהאַרגעט פּרעמדלענדישע סאַכרים און באַלמעלאַכעס, וועלכע זיי האָבן געהאַלטן פאַר זייערע קאַנקורענטן. מע האָט אויך געזוכט גראַמאַטעס, אין וועלכע ס'זיינען געגעבן געווען באַזונדערע רעכט פאַר די גרויסע סאַכרים.

יעדערער, ווער ס'האַט זיך געהאַלטן באַאוולט פון עמעצן, האָט געזיילט אופשטעלן זיינע רעכט אָדער נעקאַמע נעמען פאַר דעם אומרעכט, וואָס מע איז קעגן אים באַגאַנגען.

דער אופשטאַנד האָט אַרומגעכאַפט אלע פּאַרשטעט פון לאַנד-דאָן, און אומעטום האָט מען געראַבירט, הייזער געברענט, פאַר-ניכטעט דאַקומענטן.

דערווייל איז דער קעניג מיט זיין סוויטע אָנגעקומען קיין מילענד, ווי ס'האַבן געפּאָדערט די עסעקסן.

דער קעניג האָט געציטערט פון שרעק. טויזנטער פאַרצאָרנטע פענימער האָבן שטרענג געקוקט אַף אים. האַכנאַעדיק און מיט כאַניפּע-רייד האָט ער באַגריסט דעם האַמוין. ס'זיינען צוגעקומען צו אים עטלעכע מענטשן און דערלאַנגט אים אַ בריוו, אין וועלכן ס'זיינען אויסגערעכנט געווען די פּאָדערונגען פון פּאָלק. מע האָט געמאַלדן דעם קעניג, אַז ער וועט ניט אוועקגיין פונעם פּאָלק ביזוואַנען ער וועט ניט געבן זיין האַסקאַמע אַף פּאָלגנדיקע פּאָדע-רונגען.

1. אלע ליבקנעכט ווערן אָפּגעלאָזט און באַפרייט פון קנעכט-שאַפט. פון איצט אָן און ווייטער טאָר קיין איין ליבמענטש אין לאַנד מער ניט זיין.

2. דער קעניג פאַרגיט אלע זיינע אונטערטאַנען די פאַרברעכנס, וואָס זיי זיינען קעגן אים באַגאַנגען: אופשטאַנד, פאַראַט, מאָרד, רויבעריי, שאַנטאַזש, און שענקט יעדערן זיין פּעסטן פּרידן.

3. אלע אונטערטאנען ווערט געגעבן די רעכט פריי צו קויפן און פארקויפן אין אלע שטעט, שטעטלעך, אין די דערפער, ווי ס'קומט פאָר האנדל, און אין אלע אנדערע ערטער אין די גרענעצן פון קעניגרייך.

4. ביז איצט האָבן מיט דעם קעניג אָנגעפירט שלעכטע ראט-געבער, ווייטער טאָר דאָס אזוי גיט זײן.

דער קעניג איז אף אלץ איינגעגאנגען. ער האָט געבעטן דאָס פאָלק פרידלעך זיך צעגייין אהיים, אין לאַנדאָן זאָלן נאָר בלייבן צו צוויי אָדער דריי מענטשן פון יעדער דאָרף. מע וועט זיי אַרויס-געבן גראמאַטעס מיט דעם קעניגלעכן שטעמפל, אין די גראמאַטעס וועט זײן אויסגערעכנט אלץ, וואָס דאָס פאָלק האָט פארלאנגט.

די פויערים זײנען איינגעגאנגען דערוף. זיי זײנען מיד געוואָרן פונם לאנגן קריגמארש, זיי האָבן זיך פארבענקט אהיים נאָך ווייב און קינדער. דערצו איז אונטערגעפאלן ארבעט-צײט. האָבן זיי באשלאָסן אוועקגיין און איבערלאָזן פון זיך אויסדערוויילטע דעפוטאטן, וואָס דארפן באקומען די קעניגלעכע גראמאַטעס.

דער קעניג מיט זײנע הויפלייט האָבן זיך אומגעקערט קײן לאַנדאָן. מע איז גלייך צוגעטראַטן פארטיק מאכן די באפריינג-גראמאַטעס. מע האָט זיי געזיגלט מיטן קעניגלעכן שטעמפל און איבערגעגעבן די דעפוטאטן.

די פויערים פון עסעקס זײנען אוועקגעגאנגען. געבליבן זײנען אין לאַנדאָן די פויערים פון קענט אונטער דער אָנפירונג פון וואָט טיילער, דזשעק סטראָו און דזשאָן באָל. דרייטיק טויזנט מאן זײנען זיי געווען.

די איבערגעבליבענע קענטן זײנען ניט געווען באפרידיקט מיטן קעניגס גראמאַטעס.

א קליינער טייל פון זיי, מיט וואָט טיילער און דזשעק סטראָו אין דער שפיץ, האָבן געוואָלט מאכן א מעלוכע-איבערקערעניש. שפעטער, אז מע האָט דעם אופשטאנד דערשטיקט, האָט דזשעק

סטראַן אין זײַן ווידע פארן טויט דערציילט, וואָס די קענטן האָבן פארטראכט צו טון:

„מיר האָבן באשלאָסן ארויסרופן דעם קעניג אף אונטערהאנד־לונגען און אויסהארגענען אלע פריצים, וואָס וועלן קומען מיט אים צו גיין. דעם קעניג אליין האָבן מיר גערעכנט מיטנעמען מיט זיך און ארומפירן אים פון איין אָרט אפן צווייטן, אָפטיילן אים גרויס קאָוועד, ווי ס'פאסט פאר א קעניג, קעדיי די אַלע, וואָס וועלן אים זעען מיט אונדז, באזונדערס דער פּראָסטער אוילעם, זאָלן האָבן מוט צושטיין צו אונדז, מיינענדיק, אז ניט אנדערש, נאָר דער קעניג אליין האָט פארקאָכט די גאנצע מערידע. צונויפ־נעמענדיק אף אזא אויפן אָן א שיר פּראָסטע לײַט איבער אלע גראפטומס, האָבן מיר גערעכנט אויסהארגענען אלע פריצים, וואָס וועלן זיך שטעלן קעגן אונדז. דערנאָך נעמען מיר און הארגענען אויך אוועק דעם קעניג, מיר ראָטן אויס פון דער וועלט אלע גײַסטלעכע, די בישופן, מאָנאכן, די עלטסטע גאלאַכים, נאָר די אָרעמע וואנדער־מאָנאכן לאָזן מיר לעבן. מע וועט זיך קענען באגיין מיט זיי אליין, זיי זאָלן פראווען די קלויסטער־דינסט איבערן גאנצן לאנד. דעמאָלט, ווען ס'בלייבט שוין ניט אין לאנד קיינער, וואָס זאָל זײַן שטארקער פון אונדז, מוטיקער און געלערנ־טער פון אונדז, — הייבן מיר אָן ארויסגעבן געזעצן פאר די אונטער־טאנען, ווי אזוי צו פירן זיך אין לעבן, אזוינע געזעצן, ווי מיר אליין וועלן זיך וועלן. מיר קלײַבן זיך דעמאָלט אויס קעניגן אפילע אויך. וואָס טײַלערן מאכן מיר פאר א קעניג אין קענט, און אין די איבעריקע ערטער — אין יעדער גראפטום א באזונדער קעניג.“

די קענטן האָבן געבעטן דעם קעניג קומען צום סמיספילד־פלאץ פירן אונטערהאנדלונגען. דער קעניג האָט צוגעזאָגט קומען. א גרויסער האמין איז אין מיליטער־אָרדענונג געשטאנען אפן פלאץ און געווארט אפן קעניג. דער קעניג איז צוגעפאָרן, באגלייט פון זײַנע הויפּלײַט און פון א קליינער מאכנע שטאָטלײַט.

איבער פון די שטאטלייט איז צוגעקומען צו די פויערים און אינגעלאדן דעם פירער זייערן, וואָס טיילערן, אָנהייבען די אונ-טערהאנדלונגען.

דער פירער פון די פויערים האָט זיך ארופגעזעצט אף א קליין פערדל און, באגלייט פון זיין פאָנענטרעגער, בלויז מיט איין שווערד אין דער האנט, האָט ער זיך געלאָזט צום קעניג. צופאָרנדיק, איז טיילער אראָפּ פון זיין פערדל, העפלעך איינגעבויגן די קני פארן קעניג, אָנגעכאפט זיין האנט און פעסט, גראָב זי א דריק געטון און געזאָגט:

— זיי רויק, ברודער, און זאָרג ניט. ניט מער, ווי אין א פאָר וואָכן ארום, וועלן די געמיינדעס דיך דאנקען מער נאָך ווי איצט, און מיר וועלן זיין גוטע כאוויירים.

דער קעניג האָט געפרעגט טיילערן, פארוואָס וויל ער מיט זינע כאוויירים זיך ניט אומקערן אהיים, ווי אנדערע האָבן געטון. די קעניגלעכע גראמאָטע האָט זיי דאָך געגעבן אלץ, וואָס זיי האָבן געפאָדערט.

טיילער האָט געמאָלדן, אז ניט ער, ניט זינע כאוויירים וועלן ניט אוועקגיין, ביזוואנען זיי וועלן ניט באקומען קיין גראמאָטע מיט נייע צוגעגעבענע פונקטן. אויב אָט די פונקטן וועלן ניט צו-געגעבן ווערן, וועלן די לאָרדן פון קעניגרייך דערנאָך שטארק כאַראָטע האָבן דערוף.

דער קעניג האָט אים געפרעגט, וואָס זינען עס פאר א פונקטן. האָט זיי טיילער אויסגעזעכנט:

1. אלע וועלדער און אלע וואסערן, וואָס די פריצים נוצן זיך איצט מיט זיי, גייען איבער אין אלגעמיינעם רעשוס, אז אי די רייכע, אי די אָרעמע זאָלן קענען כאפן פיש אין אלע טייכן, יאָגן כאיעס אין אלע וועלדער, טרייבן האָזן אין אלע פעלדער.
2. אין קעניגרייך דארף זיין איין געזעץ פאר אלעמען. פון איצט אָן און ווייטער טאָרן די רייכער ניט אָפנעמען בא קיינעם דאָס רעכט צו געפינען זיך אונטערן שוץ פון געזעץ.

3. די רעכט פון די פריצים ווערן אָפּגעשאפן, ס'ווערט איינגע-
שטעלט גלייכע רעכט פאר אלעמען, אויסער דעם קעניג.

4. דאָס פארמעגן, וואָס געפינט זיך אין רעשוס פון די מאַ-
נאכן, גאלאַכים און אנדערע „הייליקע“ לייט, אויסער דאָס סאמע
נייטיקע צום לעבען, ווערט באַ זיי אָפּגענומען און צעטיילט
צווישן די מיטגלידער פון דער געמיינדע.

5. די גאנצע ערד פון די בישופן ווערט צעטיילט צווישן די
געמיינדעס. אין ענגלאנד דאַרף זיין ניט מער ווי איין בישוף.

6. אין ענגלאנד דארף ניט זיין ניט קיין לייבמענטשן און
ניט קיין לייברעכט. אלע זיינען פריי און גלייך צווישן זיך.

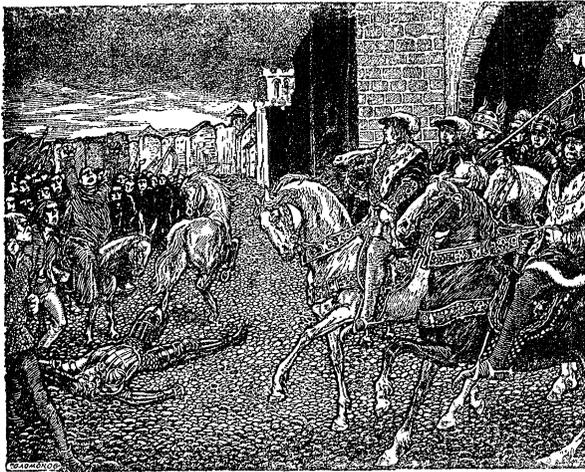
דער קעניג האָט צוגעזאָגט אויספילן די דאָזיקע אלע פּאָדע-
רונגען און פּאָרגעלייגט טיילערן מיט זיינע כאוויירים צעפּאַרן
זיך אהיים.

ס'איז געווען אַ הייסער טאָג. פון די לאנגע שמועסן מיטן
קעניג איז באַ טיילערן טרוקן געוואָרן אין האלדז, האָט ער געשיקט
זיין פּאָנענטרעגער נאָך אַ טרונק. מע האָט אים געבראכט וואסער,
דערנאָך ביר. ער האָט אויסגעשווענקען פארן קעניג אין די אויגן
דאָס מויל, דערנאָך האָט ער אָפּגעזופט א היפשן טרונק ביר און
באלד גענומען זיך זעצן אפן פּערדל. אפן קעניג האָט ער זיך שוין
ניט אומגעקוקט.

אין דעמדאָזיקן מאָמענט איז איינער פון דער סוויטע ארויס-
געגאנגען פון די הינטערשטע רייען א קוק טון אפן פירער פון
די אופשטענדלער. ווי נאָר ער האָט דערזעען טיילערן, האָט ער
הויך אף א קאָל געמאָלדן, אז דאָס איז דער גרעסטער גאנצעו און
רויבער אין גאנץ קענט.

דערהערט די דאָזיקע ווערטער, איז טיילער אופגעצייטערט
געוואָרן. שאַקלענדיק מיטן קאָפּ, האָט ער געהייסן דעמדאָ-
זיקן פארשוין צוגיין צו אים נעענטער. אז יענער איז צוגעגאנגען,
האָט טיילער באפוילן זיין פּאָנענטרעגער אראָפּגיין פון פּערד און
אָפּהאקן אים דעם קאָפּ. דער באליידיקער האָט גענומען טייען, אז

ער איז קיין שום שולד ניט באגאנגען, ווייל ער האָט געזאָגט
 בלויז דעם ריינעם עמעס, און אז ביכלאל וויל ער ניט פארפירן
 מיט אים קיין קריג פארן קעניג אין די אויגן.
 דעמאָלט האָט טיילער זיך א וואָרף געטאָן אף אים מיטן
 שפיזמעסער אין די הענט, אריינפאַרנדיק מיטן פערד צווישן
 די רייען פון דער סוויטע.

דער לאַנדאָנער מער האָט אים אָפּגעהאלטן און געמאָלדן, אז
 ער וועט אים ארעסטירן. דאן האָט טיילער א זעץ געטון דעם
 מער מיטן מעסער איבערן בויך. דער מעסער האָט זיך א גליטש געטון
 איבערן פאנצער, און דעם מער האָט גאַרניט ניט געשאדט. דער
 מער פון זיין זיט האָט ארויסגעכאפט די שווערד פון שיידל און
 א קלאפ געטון טיילערן פריער אין נאקן, דערנאָך איבערן קאָפּ. איינער
 פון דער סוויטע האָט מיט עטלעכע קלאפ פון שווערד אים שטארק
 פארוונדעט. טיילער איז געפאלן אף דער ערד. די הויפּלייט האָבן אים
 ארומגערינגלט און אוועקגעשלעפט אין נאָענטן קלויסטער.

די פויערים האָבן לעכאטכילע גאַרניט באמערקט, נאָר אינגיכן האָבן זיי זיך דערוווסט, וואָס דאָ איז פאַרגעקומען. א גרויזאַמער גע- מורמל האָט זיך דורכגעטראָגן צווישן האמוין. אלע האָבן אָנגע- צויגן די פּילנבויוגנס און זינען גרייט געווען אָפּשיטן מיט טויזנטער פּיילן דעם קעניג מיט זיין סוויטע אויס נעקאַמע פארן מאָרד פון זייער פירער.

דער קעניג האָט זיך ניט פארלאָרן און איז געפאלן אָף אַן איינפאל. ער האָט זיך געלאָזט אָף כיטרעקעס. איינגעצוימט דאָס פערד, האָט ער זיך איינער אליין אוועקגעלאָזט צום האמוין.

„איך בין איינער פירער, איך בין איינער קעניג!“ — האָט ער א געשריי געטון. — „ווער ס'איז מיט מיר, דער זאָל גיין נאָך מיר אין פעלד! איר וועט באקומען אלץ, וואָס איר ווילט!“

די פויערים זינען דערשטוינט געבליבן פונעם קעניגס דרייסט- קייט, פון זינע ווערטער. זיי האָבן געגלויבט אין זיין אופריכטיקייט, און ווי איין מענטש האָבן זיי זיך אלע אוועקגעלאָזט נאָך אים אין פּרניען פעלד אריין. דאָרט אין פעלד האָבן די פויערים געזאָלט זיך צונויפּרעדן מיטן קעניג. זיי זינען איינגעגאנגען אָנהייבן פירן אונטערהאנדלונגען וועגן שאַלעם נאָר אין דעם פאל, אויב מע וועט זיי ארויסגעבן טיילערס מערדער.

דערווייל איז דער מער אוועקגעפאַרן אין שטאָט אריין און אופגעהויבן א בעהאַלע: דער קעניג איז אין געפאר! מע מוז טייקעף קומען אים צו הילף, אַניט וועט זיין שפעט! א מאכנע באוואָפנטע שטאָטלייט זינען אוועק הינטער דער שטאָט ראטעווען דעם קעניג.

צו יענער צייט זינען די אופשטענדלער געשטאנען אין פעלד און איבערגעקלערט, צי זאָלן זיי טויטן דעם קעניג, אָדער בעסער באקומען די גראמאָטעס און פרידלעך זיך צעגיין איבער די הייזער. די באוואָפנטע טיילן, וואָס זינען אָנגעקומען פון שטאָט, האָבן זיי

צעטומלט און געמאכט נאָכגיביקער. זיי זײַנען מוסקעס געוואָרן באקומען די גראמאַטעס און זיך צעגײן אהיים. דער קעניג האָט באפוילן ארויסגעבן די גראמאַטעס און האָט זיך אומגעקערט קײן לאַנדאָן.

אין דעמזעלבן טאָג האָט מען אין לאַנדאָן אויסגערופן א באפעל: ווער ס'איז ניט קײן לאַנדאָנער איינגעפירטער, און אויך דער, וואָס ווײַנט אין דער קרוינשטאָט ווייניקער פון א יאָר, מוז טייקעף פארלאָזן די שטאָט, אויב ניט וועט ער פארעכנט ווערן פאר א פארברעכער אין וועט באצאָלן מיטן לעבן."

מע האָט ארויסגעגעבן די פויערים באפרייונג-גראמאַטעס מיטן קעניגלעכן שטעמפל. אומגעהייערע האמוינים פויערים האָבן אין פולער אומאָרדענונג פארלאָזט די שטאָט און זיך צעזײט איבערן לאנד.

אין דער גראמאַטע איז געווען געמאָלדן, אז דער קעניג האָט באַ-וויליקט מיט גרויס כעסעד אָפלאָזן פריי אלע זײַנע אונטערטאנען פון נידעריקן שטאנד, באפרייען זיי פון יעדער פערזענלעכער אָפהענגיקייט און קנעכטשאפט. ער פארגיט זיי אלע זייערע זינד און פארברעכנס — אופשטאנד, פאראט, מאָרד, רויבעריי. אלעמען און

יעדערן שענקט ער זיין פעסטן פרידן, ער באגערט, אז אלע זיינע
אונטערטאנען זאלן קאנען פריי קויפן און פארקויפן אין אלע
שטעט און שטעטלעך, אין די האנדלס-דערפער און אין אלע
אנדערע ערטער פון לאנד. קיין איין אקר ערד וועט פון איצט אָן
ניט אָפּגעבן ווערן אנדערש, ווי נאָר פאר געלט.

VI. דער קעניג און די פריצים רעכענען זיך אָפּ מיט די פויערים

אומקערנדיק זיך אהיים מיט די קעניגלעכע גראמאַטעס, זיינען די פויערים געווען זיכער, אז זיי זיינען שוין פריץ פון פאנשטשינע און פון אלערליי לייב-פליכטן. קיינעם פון זיי איז ניט געקומען אפן זינען, אז דעם קעניגס אלע האוטאַכעס זיינען בלויז פוסטע ווערטער, אז דאָס איז נאָר געווען א מיטל אויסצודרייען זיך פון די פויערים אין דער צייט פון סאקאַנע. קיינער האָט ניט געקלערט, אז דאָס אלץ וועט באַטל ווערן, און די פויערים וועלן מוזן ווידער אָנטון אף זיך דעם יאָך פון פאנשטשינע, אז ס'זיינען אָנגעגרייט פאר זיי שרעקלעכע שטראַף און עקזעקוציעס.

ווי נאָר די קענטן זיינען אוועק פון לאַנדאָן, האָט דער קעניג צעשיקט א באפעל, אז „די אלע, וואָס זיינען טריי דעם קעניג, זאָלן אף פערד און מיט וואָפן אין האנט אומגעזאמט קומען אין דער קרוינשטאָט“.

אין דריי טעג ארום האָט זיך אין לאַנדאָן צונויפגעקליבן בא פערצען טויזנט רייטער. און נאָך אין עטלעכע טאָג ארום איז צעשיקט געוואָרן אן אוקאז פונעם קעניג. אינעם אוקאז ווערן אָפגעלייקנט אלע קלאנגען, וואָס די אופשטענדלער פארשפרייטן, אז דער קעניג האָט זיי קלאַמערשט באווייליקט אופצוהייבן דעם אופשטאנד. די מאכט אף די ערטער און אויך אלע טרייע אונטער-טאנען דארפן ארויסווייזן די אופגעשטאנענע פויערים א ווידער-שטאנד, די אופשטענדלער דארפן טייקעף זיך צעגייין איבער די

היזער, אין קעגנפאל דראָט זיי טויט־שטראַף און קאָנפּיסקירונג פון פארמעגן.

באקומענדיק אזא באפעל, האָבן די מאכטהאַבער אף די ערטער און די פריצים שטארק אופגעלעבט. זיי האָבן זיך גענומען פארייניקן די קרעפטן אף צו קעמפן מיט די פויערים.

דערווייל האָט זיך איבערן לאנד צעשפרייט די יעד־ע, או די פויערים האָבן פארכאפט די קרוינשטאָט. ווי א שטורעמדיקער פלאמפֿיער האָט דער אופשטאנד ארומגעכאפט קימאט אלע געגנטן פון לאנד. אומעטום פאָדערן די פויערים אָפּשאפן ליב־קנעכטשאפט און אומקערן דעם פאָלק דאָס פארמעגן, וואָס די פריצים האָבן בא זיי צוגענומען. אויב מע שטעלט זיי א ווידערשטאנד, ראבירן זיי די גיטער, שלאָגן די פריצים און זייערע פריקאשטשיקעס, ברענען דאָקומענטן, הארגענען די קעניגלעכע באאמטע, די ריכ־טער, אדוואָקאטן.

די קעניגלעכע גראמאָטעס האָבן אף א צייט געהאט באַרויקט דאָס פויערטום. אָבער די קלאנגען וועגן דעם, ווי אזוי מע האָט אין לאַנדאָן זיך צערעכנט מיט די פירער זייערע, דער נײַער קעניגלעכער אוקאז וועגן קאמף מיט די פויערים, די אופירעכטסן פון די צו זיך געקומענע פריצים, — דאָס אלץ האָט ווידער צעבלאָזן דאָס פֿייער. די פויערים האָבן דערזעען, או די דערוואָרבענע פרייהייט שטייט אין געפאר, אז מע מוז דעם קאמף פאָרזעצן, און אין פיל ערטער האָבן די אופשטאנדן זיך אפסנײַ אָנגעהויבן. די פויערים האָבן באשלאָסן דערשלאָגן זיך צו פרייהייט אָדער שטארבן אין שלאכט.

אָבער די רעגירונג און די פריצים זײַנען שוין געהאט געקומען צו זיך פון דערשרעק. איבערן גאנצן לאנד זײַנען צעשיקט גע־וואָרן קעניגלעכע כאַיאָלעס, צו זיי זײַנען צוגעשטאנען די טיילן פון די אָרטיקע פריצים.

צוויי מאָל האָבן זיך די עסעקסן אופגעהויבן צו באשיצן די פרייהייט, און ביידע מאָל האָט די פריזישע רייטעריע זיי

צעקלאפט ביז איינעם. פיל הונדערטער מענטשען האָט מען געטויט, פארנומען אין געפענקעניש, פארזעצט אין טפיסע. די אָנפירער און די אגיטאטאָרן האָט מען אופגעהאנגען. מע פלעג זיי הענגען צו ניין — צען מענטשן אף איין טליע.

דאָסזעלבע איז פאָרגעקומען אויך אין אנדערע געגנטן. די פירערס פון אופשטאנד פלעג מען אָפטמאָל פארפייניקן דורך דריי-ערליי טויטן: מע האָט זיי אופגעהאנגען, דערנאָך דעם קאָפּ אראָפּ-גענומען און דעם קערפער צעשניטן אף פיר שטיקער. די טיילן פון די געטויטע קערפערס האָט מען צעשיקט אין פארשיידענע ערטער און ארויסגעשטעלט זיי אין אלע פלעצער פון די שטעט און דערפער, קעדיי דאָס פאָלק זאָל זען און זיך שאַנעווען. איבער גאנץ ענגלאַנד האָט מען צעשיקט געריכט-קאָמיסיעס. מיט דער הילף פון די פריזישע מאכנעס האָבן זיי אונטערטעניק געמאכט דאָס פאָלק.

„און אָט — דערציילט איינער אין די יאָרשריפטן פון יענער צייט — האָט דער קעניג באפוילן ארויסשיקן דעם ריכטער ראָבערט טריזיליאן צו פירן די אויספאָרשונג איבער די אופשטענדלער און באשטראַפן זיי. אומעטום איז ער אויסגעווען און קיינעם האָט ער ניט געשאַנעוועט. טייכן בלוט האָט ער פאָרגאָסן. אויב מע האָט עמעצן פארקלאָגט פאר אים, צי איז דאָס געווען עמעס צי א בילבל, פלעג ער אים סייזוי גלייך פארורטיילן צום טויט. דעם האָט ער

געהייסן דעם קאָפּ אראָפּנעמען, יענעם — גלאט אופהענגען, אנדערע
 האָט ער געהייסן ארומשלעפּן איבער דער שטאָט, דערנאָך דעם קאָפּ
 אראָפּשניידן, פּערטלען אָף פּירען און אויסהענגען אין די פּיר עקן
 שטאָט. נאָך אנדערע האָט ער באפוילן די געדערים ארויסלאָזן און
 פארברענען זיי פאר זיי אין די אויגן, קאָלומאן זיי לעבן נאָך,
 דערנאָך ערשט פּערטלען און אויסהענגען אין די פּיר עקן שטאָט, —
 יעדן האָט ער געצאָלט לויט די פארדינסטן זיינע.

אומקערנדיק זיך צו דער מאכט, האָבן די העכערע קלאסן קיין
 אָפּהאלט ניט געוואוסט אין זייער נעקאָמע פאר דער קורץ־צייטיקער
 הערשאפט פון פאָלק און פאר זייער דערנידערונג.

„אין יענע צייטן האָט מען אומעטום געקאָנט טרעפן אקעניג-
 לעכן ריכטער, וואָס פירט די אויספאָרשונג וועגען דער פארשווע-
 רונג און אלע באשולדיקטע פארמישפעט ער גלייך צו דער טליע.
 אין יענער צייט האָט מען אופגעשטעלט נייע טליעס אין די ערטער,
 וווּ זיי זיינען פרייער קיינמאָל ניט געווען, ווייל די פאראנענע
 טליעס האָבן ניט געקלעקט פאר אלע קערפערס פון די פארוו-
 טיילטע. אן איימע איז געפאלן אפן פאָלק פון דער אומגעהייערער
 צאָל קערפערס, וואָס זיינען געהאנגען אקעגן דער שיין פון טאָג,
 און א טרויער האָט ארומגענומען די מענטשן, צווענדיק די פיל
 פארטריבענע, וואָס זיינען געצווונגען געווען פארלאָזן די היים און
 אוועקלאָזן זיך וואָגלען אין א פרעמד לאַנד. אינמיטן לאַנדאָן אפן
 מארק־פלאץ האָט מען אוועקגעשטעלט א הילצערנע פלאכע מיט א
 האק אָף צו קעפן די פארמישפעטע. מע פלעג באשטימען פאר-
 שיידענע שטראָפן לויטן כאראקטער פונעם פארברעכן: דעם אראָפּגע-
 שניטן דעם קאָפּ, יענעם געהויבן אָף דיבעס, איינעם צעשניטן אָף
 שטיקער, דעם אנדערן אָנגעטאָן די אלע מיסעס מיטאמאָל.“

„ווען די טויט־שטראָפן זיינען ניט נאָר שוואכער געוואָרן, נאָך
 מיט יעדן טאָג זיך אלץ פארגרעסערט, האָבן פילע פון גרויס פאר-
 ביטערונג ווידער זיך גענומען צו דער פארשווערונג, אָנגעהויבן
 צונויפקלעבן זיך אין די געדיכטע וועלדער. צו זייערע הייפעלעך

זינען אלעמאל צוגעקומען אלץ נייע מענטשען, ווייל קיין שום אנדער מיטל האָבן זיי נישט געזעען ווי אויסצומיידן דעם שוידערלעכן טויט. זיי האָבן דעריבער באשלאָסן בעסער צונויפזאמלען די קרעפטן און מוטיק אומקומען פון דעם סוינעס שווערד, איידער אויסצורשטרעקן דעם האלדז פארן יאָך פון קנעכטשאפט און טראָגן אָף זיך דעם אָל פון די זשענע צינשנעמער אָדער ענדיקן דאָס לעבן אָף דער טליַע.

טויזנטער פויערים זינען אומגעקומען פון די פריצישע שטראָף־עקספעדיציעס, פארמוטשעט געוואָרן אין די טפּיסעס. העכער זיבן טויזנט מאן האָט מען אופגעהאנגען. די פויערים האָבן זייער טייער באצאלט פאר דער פרוו אויסגעלייזט צו ווערן פון קנעכטשאפט. ס'זינען אויך אומגעקומען די פירערס פון די פויערים—וואָט טיילער, דזשעק סטראָו און דזשאָן באָל. דזשאָן באָל, דעם פאָלקס־טרייבן און פירער, האָט מען צעטראָטן, געהאנגען און געקעפט פארן קעניג אין די אויגן—פארן קעניג, וואָס באָל האָט אמאָל גערופן צו אים דאָס פאָלק. זיין קערפער האָט מען צעהאקט אָף פיר טיילן און צעשיקט אין פיר שטעט.

צוזאמען מיט די פויערים האָבן זיך אויך אופגעהויבן די אָרעמע מאסן פון דער קרוינשטאָט און פון אייניקע אנדערע שטעט. די זיגער האָבן זיך גויקעם געווען נישט נאָר אין די פויערים, נאָר אויך אין זייערע פארבינדעטע אין די שטעט. פיל פירערס פון די שטאַטישע אָרעמע מאסן זינען געטויט געוואָרן. אין לאַנדאָן אליין האָט מען פארמישפּעט צום טויט 150 מענטשן.

דעם 30-טן יולי האָט דער קעניג צעשיקט א באפעל, אז „אלע פויערים, ס'י לייב־אייגענע, ס'י פרייע, זאָלן געהאָרכזאם אויספילן אלע פליכטן פאר זייערע הארן, ווער ס'וועט ווידער־שפעניקן, דעם וועט מען אריינזעצן אין טפּיסע און קאַנפּסיקירן זיין פארמעגן“.

דעם 12-טן יוני איז ארויסגעגעבן געוואָרן אן אוקאז, אין וועלכן דער קעניג אָנערקענט פאר אומגילטיק אלע באפרייגונג־

גראמאָטעס, וואָס די אופשטענדלער האָבן באקומען, וויל זיי זינען ארויסגעגעבן געוואָרן אומבאקלערט, זיי דראָען צו פאר-אַרעמען דעם קעניג, די גייסטלעכע, די פאַרנעמע לייט און אומצור-ברענגען די מעלכע.

דעם 3טן נאָיאבער האָט זיך צונויפגעקליבן דער פארלאמענט, דער קעניג האָט געהאלטן א רעדע און געזאָגט:
„ניט לאנג, בעייסן אופשטאנד, האָט ער ארויסגעגעבן די פויערים גראמאָטעס, וואָס געבן זיי פרייהייט, אומאַפּהענגיקייט. געטון האָט ער דאָס קעדיי אַפּצושטעלן דעם אופשטאנד. איצט, אז די אומרוען האָבן אופגעהערט, האָט ער די דאָזיקע גראמאָטעס אָפּגעשאפט, וויל זיי זינען ארויסגעגעבן געוואָרן דורך צוואנג. אויב אָבער די אָנוועזנדע מיטגלידער פון פארלאמענט ווילן בא-פרייען די פויערים, גיט ער זיי זיין האסקאָמע דערוף.“

די פאַרשטייער פון די גייסטלעכע, פריצים און סאָכרים האָבן דערוף געמאָלדן, אז „זיי וועלן קיינמאָל ניט איינגיין צו באפרייען די פויערים. זיי זינען גרייט בעסער שטארבן אלע אין איין טאָג, איידער טון אזא זאך.“ דער פארלאמענט האָט באשלאָסן, אז אלע היסכיוועסן און דאָקומענטן, וואָס די גוטבאזיצער האָבן ארויסגע-געבן די פויערים בעייסן אופשטאנד, האָבן קיין שום קראפט ניט. די אלע, וואָס מ'האָט בא זיי פארברענט די דאָקומענטן, קענען קומען אין קעניגלעכן ראט, און דער קעניג וועט זיי אלע בא-לוינען פארן שאָדן, וואָס זיי האָבן געליטן.

דער פויערים-אופשטאנד איז דערשטיקט געוואָרן, אָבער דער שרעקלעכער אויסגאנג זינער האָט ניט געקענט פארהאלטן די באפריינג, וואָס האָט זיך אָנגעהויבן נאָך בעייס דעם „שווארצן טויט“.

די פריצים האָבן געפרוווט זיך אומקערן צוריק צו דער לייב-אַרדענונג, האָבן זיי ווידער אופגעהויבן קעגן זיך די פויערים. דער אופשטאנד האָט באוויזן, ווי ווייט דאָס לייברעכט איז פאר-

האסט געווען באם פאלק. מער האָט שוין אזוי ניט געקאָנט בלייבן,
דאָס לעבן און פארמעגן פון די גוטבאזיצער איז שטענדיק געווען
אין געפאר. לאנג נאָך איז געשטאנען פאר די פריצים און פאר
דער פריזישער רעגירונג אין די אויגן דאָס בילד פונעם אופשטאנד.
די לייב-אַרדענונג האָט שוין אָפגעלעבט איר צייט. וואָס
ווייטער, האָט זי אלץ ווייניקער געלוינט פאר די פריצים.

ס'האָט זיך אנטוויקלט דאָס שטאַטישע לעבן, ס'איז געוואָקסן
די אינדוסטריע, ס'האָט זיך פארגרעסערט דער האנדל מיט ברויט
און וואָל. די ערד איז אלץ טייערער געוואָרן. פאר די פריצים
האָט גיכער געלוינט פאָטער צו ווערן פון די פויערים, „צושלעפן“
פאר זיך די נאכלעס זייערע און פירן די ווירטשאפט דורך גע-
דונגענער ארבעט פון די פויערים, וואָס זיינען אָן ערד געבליבן.
אין א הונדערט פופציק יאָר ארום נאָכן אופשטאנד איז אין
ענגלאנד פארשוונדן געוואָרן דאָס לייב-אייגנטום. צוזאמען דער-
מיט האָבן די פויערים פאר דערדאָזיקער צייט אָנגעווירן דעם
גרעסטן טייל פון זייער ערד.

די גוטבאזיצערס האָבן פארכאפט די ערד פון די פרייע און
די לייב-אייגענע פויערים, האָבן זיי אראָפגעטריבן פון זייערע נאכלעס,
צוליב „אויסגלייכן“ זייערע מאיאָנטקעס האָבן זיי פארכאפט די
געמיינדע-גיטער: וועלדער, לאָנקעס, פיטערפלעצער.

אין xv און אין xvi יאָרהונדערט האָבן די פויערים דורך א ריי
אופשטאנדן געפרוּווט קעמפן מיט דער ערדלאָזיקייט, ס'האָט אָבער
ניט געהאָלפן.

געבליבן אָן ערד, זיינען אומגעזייערע מאסן פויערים אריינגע-
פאלן אין שרעקלעכער נויט און אָרעמקייט.

„אין קיין איין קריסטלעך לאנד קען מען ניט געפינען אזויפיל
אָרעמעלייט ווי אין ענגלאנד, און איצט זיינען זיי נאָך מער איידער
פריער“, — שרייבט איינער פון יענער צייט.

„אין לאַנדאָן, אינעם דאָזיקן שיינדל פון דער וועלט, ווו ס'זיינען
אָנגעזאמלט אזויפיל רייכטימער, זיינען אָן א שיר מענטשן

געצווונגען ארומגיין איבער די הייזער אָדער זיצן אף דער גאס און בעטלען נעדאָוועס. פיל אָרעמעלייט ליגן צוגעקאָוועט צום בעט פון שווערער קרענק און גויסעסן, און די ריכע קומען זיי ניט צו הילף. „אין לאַנדאָן ליגן אָרעמעלייט אין די גאסן אף שטרוי אָדער גאָר אין בלאַטע, פארמאָגן ניט ניט קיין דאך צו באשיצן זיך פון קעלט, ניט קיין געלט צו קויפן זיך עפעס עסן, און אזוי שטארבן זיי, ווי הינט אָדער ווי כאיעס, ניט דערוועקנדיק קיין מיטגעפיל צו זיך, קיין ראכמאַנעס“.

„צום אָנהייב אַז יאָרהונדערט איז ענגלאנד ענדגילטיק פאר-וואנדלט געוואָרן אין א לאנד פון גרויסן ערדבאזיק, און דאָס פויערטום האָט פארלאָרן דאָס לעצטע ביסל ערד. זיי האָבן פאר-לאָזן די היים, באזעצט קאָלאָניעס אף יענער זייט יאם, אָנגעפילט די אינדוסטריעלע שטעט, ווהיין זיי האָבן זיך אוועקגעלאָזט זוכן פארנאָסע. פון דעם מער שטאנדהאפטיקן טייל איז אויסגעוואָקסן דער שטאָטישער פראָלעטאריאט, וואָס איז באוויסט מיט זיין אָרגא-ניזירטקייט און מוטיקייט אין קאמף מיטן קאפיטאל.“

אינהאלט.

1	א. לייב-פוייערים
3	ב. אָנהייב פון פוייערים-זאמערנינג.
9	ג. די פריצים ווילן ווידער פארגעכטן די פוייערים
13	ד. אָנהייב פון אומשטאנד
23	ה. די פוייערים אין לאַנדאָן
33	ו. דער קעניג און די פריצים רעכענען זיך אָפּ מיט די פוייערים
52	

קאָאָפּעראַטיווער פּאַרלאַג „קולטור-ליגע“
 צענטראַלער ביכערלאַגער—קיעוו, רויטאַרמייער-גאַס 43.

שול- און פּיאַנערן-ביבליאָטעק

1. ווערגא — געשטעמפּלעטער געלער . . . . . 15—
2. מולטאַטולי — סאַנד און אדינדע . . . . . 15—
3. לאַנדאַן — דערציילונגען (אויספאַרקויפט)
4. דיקענס — אַליווער טוויסט (אויספאַרקויפט)
5. קאַראַטי — ניני און טשיקא . . . . . 50—
6. שאַלעם-אַלייכעם — מײַסעס (מעסושעלאך און ריאבטשיק) 25—
7. טראַצקי — אהין און צוריק . . . . . 45—
8. לאַנדאַן — בעק . . . . . 40—
9. גאַרקי — פ-טער יאנוואר (אויספאַרקויפט)
10. אוליאַנאָווא — איליטשס קינדער-יאָרן (אויספאַרקויפט)
11. לעשטמינסקאיא — ראָזע ליוקסעמבורג (אויספאַרקויפט)
12. וויניטשענקאַ — פּערקע כאלאמידניק . . . . . 25—
13. קאַראַטי — טשיקא אין רוסלאנד . . . . . 45—
14. שאַלעם-אַלייכעם — קינדערשע און ינגלשע יאַרן . . . . . 40—
15. טשעכאַוו — קאַסטאַנקע . . . . . 15—
16. ליר — אונדזער אלוועלטלעכע ארמיי . . . . . 30—
17. ליר — דער פּיאַנער אינדערהיים . . . . . 15—
18. קופּריין — וויטער פּודעל . . . . . 25—
19. וולאַסענקאַ — פון דער שאַף ביזן טשערוואָנעץ . . . . . 25—
20. נאַוויקאָו-פּריבאָזי — אַפן גרונט פון יאַס . . . . . 35—
21. דמיטריעוו און יאַכאַנטאַוו — טרעגער . . . . . 30—

—15	22. סוועסטער — ארווען
—35	23. נאָוואָרוסקי — אפן טויטן אינזל
—30	24. גרינגאָוויטש — דאָס גומענע ינגעלע
—20	25. קאָראָלענקאָ — קינדער פון קעלער
—35	26. אוועלס — אוג-לאָמי
—15	27. לאַנדאָן — פארשטרעקט
—25	28. רייסנער — קאזאן
—25	29. קיפלינג — קאָטקאָ
—25	30. גאַרקי — דערציילונגען
—30	31. זאָליא — דאָס געוויסער
—25	32. אוידא — אין סטעפ
—45	33. וויניטשענקאָ — דער באַבעס מאַטאָנע
—	34. לעסקאָוו — די כאַיע
—	35. פיטש פערקינס — אין די בערג
—	36. פיטש פערקינס — קליינע שוויצאַרער
—	37. קודעלי — מײן ערשטער מײ
—	38. א. קיפניס — אין קלעם
—	39. אין שאַכטע (זאמלונג)
—	49. דזשאָ. קעז — טאָם מן פרידלעכן טאַל
—	41. בוכשטאב — דער העלד פון דער אונטערערד
—	42. מ. ברוק — דרייצן אונזערע

מיט באשטעלונגען זיך ווענדן:
 К И Ї В—Басарабка
 пошт. скринька 16.
 Вид-ву „Культур-Ліга“